

TARTU ÜLIKOOL
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut

Karl Kivil

Uuskeskaegsus Euroopa integratsioonis

Magistritöö

Juhendaja: prof. Eero Medijainen

Tartu 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. MÕISTED.....	7
2. EUROOPA INTEGRATSIOON JA AJALUGU	8
3. INTEGRATSIOONI TEOORIAS	14
3.1. NEOFUNKTSIONALISM JA UUSKESKAEGSUS	14
3.2. UUSKESKAEGSUS, VALITSUSTEVAAHELISUS JA LIBERAALNE VALITSUSTEVAAHELISUS	20
3.3. INSTITUTSIONALISM JA UUSKESKAEGSUS.....	26
3.4. MITMETASANDILINE VALITSEMINE JA UUSKESKAEGSUS	32
4. UUSKESKAEGSUS PRAKTIKAS	38
KOKKUVÕTE.....	47
KASUTATUD KIRJANDUS	49
SUMMARY	53

SISSEJUHATUS

Pärast Teise maailmasõja lõppu, kui Euroopa oli varemetes, sai uue hingamise ühendatud Euroopa plaan. Seda mõtet oli kaalutud varemgi, kuid ilma suurema tähelepanuta, sest riikide valitsuste tasandil ei olnud sellest lihtsalt huvitatud. Kui algselt nähti eeskujuna pigem Ameerika Ühendriikide föderaalset süsteemi, eelkõige selleks, et ennast kehtestada maailmas, siis tegelikult tuli välja midagi ajaloos enneolematut. Kuna riigid, eelkõige Prantsusmaa ja Suurbritannia, olid vastu sellele, et nende iseseisvat otsustamist välis- ja kaitsepoliitikas kärbitakse, leiti kõige paremaks lahenduseks majanduslik liit, kus peamiseks käimapanevaks jõuks oli ühine siseturg ning üldise elukeskkonna parandamine, et sõjast laastatud Euroopa saaks end võimalikult kiirelt üles ehitada. Kuna majanduslik integratsioon oli edukas ja jätkusuutlik, kasvas selle tulemusena välja Euroopa kogukond. Selles kogukonnas olid ja on peamisteks otsustajateks rahvusriigid, kuid esile on kerkinud uued jõud. See on andnud aluseks ka Euroopa Liidu integratsiooni teooriatele, mis proovivad seletada Euroopa kogukonda kui nähtust ning vaadelda, milline võiks olla selle tulevik ning kas sellisel süsteemil üldse võib olla edasist jätkusuutlikku arengut. Tegemist on uue nähtusega ajaloos, seega kõik integratsiooniteooriad on loodud viimasel poolsajandil ning põhifookuses on Euroopa kontinent ning seal loodud rahvusriikidest koosnev kogukond. Teooriad erinevad üsnagi märkimisväärselt, eriti selles osas, mis puudutab rahvusriikide osatähtsust ja nende rolli kaasaegses Euroopa kogukonnas, samuti ollakse eri meelt selles, mis on põhjustanud nende osatähtsuse vähenemise, kas selleks on lihtsalt pidev integratsioon või on nad osa oma võimust vabatahtlikult loovutanud.

Uuskeskaegsus on sarnaselt Euroopa kogukonnaga uus termin, mis tuli käsitlusele külma sõja ajastul, eelmise sajandi keskpaigas. Kui alguses vaadeldi seda eelkõige rahvusvaheliste suhete teoorias, siis hiljem on selle põhimõtteid uuritud Euroopa integratsiooni teooriates. Selles töös on vaadeldud nelja peamist ja kõige tuntumat Euroopa Liidu integratsiooni teooriat, nende loomise järjekorras. Nad on sageli üksteisele vasturääkivad, kuid neist kõigist võib leida uuskeskaegset maailmapilti toetavaid seisukohti. Selle töö eesmärk ongi uurida, kas uuskeskaegne maailm oleks Euroopas võimalik ning kas Euroopa Liidu integratsiooni teooriad kinnitavad seda või lükkavad ümber. Seetõttu on iga integratsiooni teooriat võrreldud uuskeskaegse maailmapildiga,

samuti võrreldud neid omavahel. Kuna need teooriad on kirjutatud erinevatel kümnenditel, on igaihes erinevaid põhimõtteid, mis toetavad ja lükkavad ümber uuskeskaegset maailmapilti. Näiteks neofunktsionalismis leitakse, et lõpuks tuleb uus keskuses asuv võimukeskus, mis hakkab võistleva kohalike riikidega, samas sellest mitu kümnendit hiljem kirjutatud mitmetasandilise valitsemise teooria leiab, et esile kerkib nii üleliiduline keskus kui erinevaid võimukeskusi kohalikel tasanditel, mis konkureerivad omavahel ja samas teevad koostööd. Seetõttu näitab erinevate integratsiooni teooriate uurimine, kuidas on Euroopa kogukond ajalooliselt arenenud ning millised on olnud peamised käimalükkavad jõud selles protsessis. Selles magistritöös ei vaadelda, milline integratsiooni teooria on parim ja täpsem, vaid kuidas nad sobituvad uuskeskaegse maailmapildiga ning kas nendele teooriatele tuginedes oleks kunagi võimalik selline ühiskondlik kord.

Uuskeskaegsus kui mõiste on teoreetiline konstruktsioon, mille käigus analüüsitakse ja vaadeldakse globaliseerumist, võimude killustumist ja riikide ning nende suveräänsuse vähenemist. Tänapäeval on selle teooria üldisem mõiste: süsteem, kus autoriteet koosneb ülekattuvast ja mitmekordsest lojaalsusest ja seda hoiavad koos erinevad üksteisega võistlevad struktuurid.¹ Sellest tuleneb termin uuskeskaegsus. Euroopas on keskaega samuti iseloomustatud kui mitmetest fragmentidest koosnevat ühiskonda, kus peamiselt võistlesid omavahel suverään ja katoliku kirik. Tänapäeval on kaasaegset ühiskonda samuti kujutatud kui erinevatest sotsiaalsetest võrgustikest koosnevat moodustist, mida hoiavad koos peamiselt riigid ja rahvusvaheline turumajandus ning rahvusüleised ühendused ehk Euroopa Liit.² Esimesena tuli uuskeskaegsuse mõistega välja Arnold Wolfers oma 1962. aasta teoses „Discord and Collaboration. Essays on Interantional Politics“.³ See kirjutati külma sõja kõrgajal, mil maailmas võistlesid omavahel kaks globaalset supervõimu, mistõttu see teooria erilist tähelepanu ei saanud. Wolfersist kuulsam teooria algataja on Hedley Bull, kes pöördus selle juurde tagasi 1970ndate keskel oma teoses „The Anarchial Society: A study of Order in World Politics“. Bulli teos oli suurema mõjuga ning tekitas suuremat diskussiooni.

---

¹ Friedrichs, Jörg (2001). *European Journal of International Relations*. The Meaning of New Medievalism, Sage Publications, lk 475.

² Samas, 475.

³ Wolfers, Arnol. (1965). *Discord and Collaboration. Essays on Interantional Politics* Johns Hopkins University Press, lk 241-242.

Hilisemal ajal on tema uurimusi vaadeldud suurema põhjalikkusega, eriti tänu sellele, et külm sõda lõppes ja uuskeskaegsus kui teooria sai aktuaalsema tähenduse. Hedley Bull'i „On International Society“ vaatleb sama, kuid nagu Wolfers, vaatleb ta uuskeskaegsust rahvusvaheliste suhete vaatenurgast ning tedagi on mõjutanud külma sõja aegne maailmakord. Euroopa integratsiooni nad tõsisemalt ei uurinud. Pärast külma sõja lõppu on hakanud rohkem huvi pakkuma, milline oleks maailmakord pärast Westfaali süsteemi lõppu ning seetõttu on uuskeskaegsus leidnud ühiskonnas palju laiemat kõlapinda. Viimastel kümnenditel on tänu tehnoloogia arengule toimunud globaliseerumise kiirenemine, mistõttu on rohkem vaadeldud Euroopa integratsiooni, kui kaugemale see võib minna ning kas selle käigus võivad rahvusriigid senise mõjuvõimu oma territooriumi ja rahva üle kaotada ning mis võiks seda asendada.

Pärast bipolaarse ühiskondliku korra kokkuvarisemist sai uue hingamise uuskeskaegsuse teooria ja sellega kaasneva Euroopa integratsiooni uurimine. 90ndatel ilmus erinevaid uurimusi ja trükiseid. Näiteks 1992. aastal Pierre Hassneri *Beyond „Nationalism and Internationalism“*⁴, 1993. aastal Alan Minc *„Le Nouveau Moyen Age“*⁵, 1994. aastal Rober D. Kaplan *„The Coming Anarchy“*⁶. Kümnendi lõpus uurisid ja spekulatsioonid teisedki rahvusvaheliste suhete teadlased (Held 1995, Kohler-Koch 1996)⁷ uuskeskaegsuse võimalikkusest, kuid ükski neist ei käsitlenud süvitsi Euroopa integratsiooni. Viimastel kümnenditel, tänu rahvusvahelise olukorra arengule, mille käigus maailm globaliseerub aina kiiremini ja integreerumine on aina aktuaalsem, on neid teemasid põhjalikumalt uuritud. Paljud Euroopa integratsiooni uurivad autorid jõuavad tõdemuseni, et tulevikus võib Euroopas eksisteerida uuskeskaegsusega sarnane valitsemismudel. Näiteks oma teoses *„Territorial Integrity in a Globalizing World: International Law and States' Quest for Survival“*, jõuab Abdelhamid El Ouali järeldusele, et üha kasvav võimujagamine rahvusriikidele ja supnatsionaalsete jõudude lahknemine viib üha enam uuele post-Westfaalsele või uuskeskaegsele korrale, mille tulemusena autoriteet on jagatud erinevate institutsioonide vahel, ühelt poolt

---

⁴ Friedrichs, Jörg (2001). lk 476.

⁵ Samas, lk 476.

⁶ Samas, lk 476.

⁷ Samas, lk 476.

rahvusriikide ja teisalt üleregionaalsete supnatsionaalsete üksuste vahel.⁸ Sarnaste mõttekäikudega on välja tulnud teisigi autoreid, kes olles uurinud integratsiooni ja globaliseerumist, on väitnud, et uuskeskaegsusega sarnane maailmakord on võimalik. Headeks näideteks on Neil Fligstein oma teoses „Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe“, Carlo Panara „The Sub-national Dimension of the EU: A Legal Study of Multilevel Governance“, Mai'a Cross „Security Integration in Europe: How Knowledge-based Networks Are Transforming the European Union“, Martin Riegl „Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World“. Erinevalt Jörg Friedrichsi „European Journal of International Relations. The Meaning of New Medievalism“ ei keskendu eeltoodud teosed uuskeskaegsusele kui teooriale ja selle tähtsusele rahvusvahelistes suhetes, vaid eelkõige sellele, kuidas arenev ja muutuv maailm võib tulevikus sinna jõuda, põhiliselt Euroopa integratsiooni näitel. Peale Friedrichsi on uuemal ajal teisigi uuskeskaegsuse kui teooria uurijaid, kes on pigem pessimistlikud ja leiavad, et rahvusriigid ja nende autoriteet ei vähene. Heaks näiteks on Laçin İdil Öztigi „Globalization and New Medievalism: A Reconsideration of the Concept of Sovereignty“, samuti on uuskeskaegsust Barry Buzan⁹ ja Saul B. Cohen¹⁰. Teooriaga on tegelenud rahvusvaheliste suhete uurijad, näiteks Bull ja Friedrichs, samas on seda käsitletud Euroopa integratsiooni puhul, seetõttu tuleb vaadelda nende autorite uurimuste seotust uuskeskaegsuse teooriaga.

Selle töö eesmärk on vaadelda, kas uuskeskaegsus kui maailmakord võiks integratsiooni tulemusena Euroopas tekkida. Seetõttu uuritakse erinevaid Euroopa integratsiooni teooriaid ning vaadeldakse, kas neil on ühisosa uuskeskaegse maailmapildiga ja millised on erinevused. Kuna Euroopa integratsioon on uus nähtus, siis selle tulemusena on viimase poolsajandi jooksul loodud selle selgitamiseks mitmeid teooriaid, millest tuleks vaadelda tuntumaid ja tunnustatumaid, samas on neil kõigil ühisosa uuskeskaegsusega.

---

⁸ El Ouali, Abdelhamid (2012). Territorial Integrity in a Globalizing World: International Law and States' Quest for Survival, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, lk 116.

⁹ Öztig, Laçin İdil. (2010) Globalization and New Medievalism: A Reconsideration of the Concept of Sovereignty, Uluslararası Hukuk ve Politika, lk 142.

¹⁰ Samas, lk 142.

1. MÕISTED

Uuskeskaegsus – Poliitiline teooria kaasaegsetest rahvusvahelistest suhetest, mida seostatakse peamiselt Hedley Bulliga. Uuskeskaegsus näeb kaasaegset globaalset maailmakorda sarnaselt kõrgkeskaegse Euroopaga, kus riik, kirik, ega teised jõud ei omanud täielikku suveräänsust. Selle asemel oli kompleksne, ülekattuv juhtimine, kus kõik osapooled proovisid saavutada ülemvõimu.

Euroopa kogukond – Euroopa Liidu liikmesriikidest koosnev kogukond, kes on osa oma võimust andnud vabatahtlikult üle supranatsioonaalsetele ühendustele. Protsess on demokraatlik, kus eesmärgiks on kõikide liikmesriikide heaolu kasvatamine, ohverdades sellega osa oma suveräänsusest.

Rahvusülesus (supranationalism) – organisatsioon, mis hõlmab rohkem kui ühte riiki, võib omada autoriteeti ja võimu, mis on suurem kui tavalisel liikmesriigil. Näiteks Euroopa Parlament on supranatsioonaalne organisatsioon.

Subnatsionaalsus – Regioon ühe rahvusriigi sees. Näiteks Kataloonia on subnatsionaalne üksus.

Rahvusriik – Omab poliitilist legitiimust kogu oma territooriumi üle, koosneb kindlast kultuurilisest gruppist. Teised riigid tunnustavad seda ja kinnitavad tema suveräänsust õigust hallata oma territooriumi. Euroopa koosneb rahvusriikidest.

Euroopa integratsioon – On majanduslik, kultuuriline ja poliitiline protsess, kus rahvusriigid teevad omavahel koostööd ja võivad selle käigus loovutada osa oma algsest iseseisvusest.

2. EUROOPA INTEGRATSIOON JA AJALUGU

Ajaloo käigus on Euroopa kontingent olnud pidevalt sõjaliste sündmuste keerises. Lääne-Euroopas oli viimaseks suurimaks kohalikuks sõjaliseks konfliktis Teine maailmasõda, mis on senini olnud kõige laastavam konflikt maailma ajaloos. Seetõttu on tähelepanuväärne, et integratsiooni tulemusena on esmajärjekorras suudetud ära hoida riikide omavahelisi vägivaldseid kokkupuuteid, hoopis on suurenenud omavaheline koostöö ja hetkel näib relvastatud kokkupõrge võimatuna. Seetõttu nähakse ajaloolises kontekstis Euroopa integratsiooni kui projekti, mis peaks kindlustama rahu ja stabiilsuse. Lisaks sellele loovutavad rahvusriigid integratsiooni käigus vabatahtlikult oma võimu üleliidulistele organisatsioonidele. Selle tulemuseks on Euroopa Liit, kus tänapäeval on kakskümmend seitse liikmesriiki, ligikaudu 500 miljonit inimest, majandus, mis on vähemalt sama suur kui Ameerika Ühendriikidel ja kompleksne institutsionaalne struktuuride võrgustik, mille hulgas on rahvusülene keskne administreeriv organ Euroopa Komisjon, valitud parlament, kohtusüsteem, keskpank jne.¹¹ Need institutsioonid on loodud rahvusülesuse põhimõttel. See on termin kirjeldamaks institutsioone, mis limiteeritud valdkondades võivad välja lülitada kohalikke riiklikke valitsusi ja nendega seotud struktuure.¹² See on osa integratsioonist, mille käigus sel mitmerahvuselisel organil peab olema legaalne ja rahvuslik autoriteet mitte ainult ühes, vaid kõikides liikmesriikides.¹³ Et oma rolli korralikult täita, peab selle autonoomsus ja iseseisvus olema liikmesriikide endi poolt garanteeritud. Seetõttu on Euroopa Liit omamoodi unikaalne tulemus, mida ajaloos ei ole olnud enne ei Euroopa kontinendil ega mujal maailmas. Seetõttu on seda sageli kasutatud propagandistlikus võtmes, näitamaks, et just eurooplaste valitud tee on parim. Heaks näiteks on Nicholas Garlandi karikatuur, kus kõige alumisel astmel on rassistlik inimene, edasi tuleb sektarianist, järgmisena natsionalist ning peale seda patriotist. Kõige viimasena evolutsiooni üleval astmel seisab rahvusüleslane.¹⁴

---

¹¹ Gilbert, Mark (2011). European integration: A concise history, Rowman & Littlefield Publishers, lk 1.

¹² Shore, Chris (2000). Building Europe. The Cultural Politics of European Integration, Psychology Press, lk 135.

¹³ Samas, lk 135.

¹⁴ Garland, Nicholas. The Independent.

Tegelikult kujunes integratsioon välja palju vähem üllamatel eesmärkidel, peamiseks põhjuseks oli majanduslikult vilets olukord, rahapuudus ja lääne hirm idas asuvate punaarmee vägede ees. Et taastada sõjast laastatud majandus, oli riikidel vaja uusi tootmisvahendeid – traktoreid, laevu, lennukeid, tehaste sisseseadeid ja masinaid. Traditsiooniliselt oli nende peamiseks tootjaks Saksamaa, kuid pärast Teist maailmasõda pidid nemad samuti ostma tehnikat sisse ning ainsaks võimalikuks partneriks oli Ameerika Ühendriigid. Paraku polnud Eurooplastel midagi üle ookeani müüa, ainult luksuskaupu nagu parfüümid ja viski, kuid neist ei piisanud kõrgetehnoloogia impordiks.¹⁵ Selle tõttu langesid paljud riigid majanduslikult defitsiiti, mille tulemusel näiteks Prantsusmaa kaubanduslik puudujääk Ühendriikidega kasvas 649 miljonilt dollarilt 1946. aastal 956 miljonini 1947. aastaks, sarnased probleemid olid teistelgi riikidel nagu Hollandil, Itaalia ja Suurbritannial.¹⁶ Valitsuste kõrval olid kannatajateks kohalikud ettevõtjad, kes asusid ebavõrdses olukorras Ameerika ametikaaslastega ja seetõttu avaldasid nad survet teha suuremat üle-euroopalist koostööd, et kehva olukorda parandada. Oldi harjutud olema maailmas esirinnas, nii tööstuse kui teaduse poolest, seetõttu oli uus olukord ootamatu ja harjumatu. Kalergi oli üks esimesi, kes tuli 20. sajandil välja ühtse Euroopa ideega. Tema teoses „Pan-Europa“ oli idealistlik, eesmärgiks oli tuua stabiilsust ja demokraatiat kontinendile¹⁷. Selline lahendus pälvis ülemaailmset tähelepanu, paraku polnud ühtegi praktilist ega ratsionaalset põhjust sel hetkel selle realiseerumiseks.

Kui tänapäeval räägitakse, et Euroopa integratsiooni peamiseks põhjuseks oli tulevaste sõdade ärahoidmine, siis ei tasu ära unustada seda, et riigid olid pragmaatilised ja omakasupüüdlilikud ning algselt nägid ette ainult oma huvisid. Alguses ei olnud veel loodud rahvusüleseid institutsioone, kõik riigid olid iseseisvalt väljas eelkõige oma huvide eest. Valitsustevahelise teooria kohaselt ei muutnud sellist riikide käitumist üha tugevnev integratsioon, aga uuemad teooriad leiavad, et riikide autonoomsus on oluliselt piiratud, eelkõige tänu üha suuremale koostööle, kus erinevad huvid ja võimude piirid kattuvad ja lojaalsussidemed on aina muutlikumad ning rahvusriigid ei suuda saja enam täielikult kõike kontrollida. Seetõttu ollakse sageli arvamusel, et Euroopa Liit oli algusest

---

¹⁵ Gilbert, Mark (2000), lk 13.

¹⁶ Samas, lk 13.

¹⁷ Kalergi-Coudenhove, von Richard (1926). Pan-Europa, New York, A.A. Knopf, lk 42.

peale projekt, kus eliidi kartellid tulid omavahel kokku ja sõlmisid lepinguid ning tegid kompromisse.¹⁸ Sarnaselt sisemisele survele olukorra parandamiseks oli suureks mõjutajaks Ameerika Ühendriigid, kes vajas samuti pragmaatilistel põhjustel tugevamat Euroopat, et seista efektiivselt vastu Nõukogude Liidule. Seetõttu tuldi juba 1948. aastal Pariisis välja Euroopa Majanduskoostöö Organisatsiooni, lühidalt OECD, mis on hiljem rahvakeeles saanud tuntuks kui Marshalli plaan.¹⁹ Hoolimata selle plaani suhtelisest edust, selgus peagi, et paremaks arenguks on vaja luua ühisturg ning koordineerida ühist raha ja fiskaalpoliitikat.²⁰ Suureneva idast lähtuva ohu ees kasvas praktiline vajadus ühtse Euroopa kogukonna järele aasta-aastalt kiiremini. 1948. aastal tuli kokku Euroopa Kongress, see oli jagatud kolme komiteesse: poliitiline komitee, mida juhatas endine Prantsusmaa peaminister Paul Ramadier, majandus- ja sotsiaalkomitee, mille eesotsas oli Van Zeeland ning kultuurikomitee, mille juht oli eksiilis olev Hispaania liberaal Salvador de Madariga.²¹ Olulisemaks tulemuseks oli, et peeti vajalikuks Saksamaa integreerimine Euroopa ühendusse, olgu see siis ühendatud või föderaalne Euroopa. Ainult siis on võimalik tagada majanduslik edukus ja lõpetada ebastabiilsus ning regulaarsed sõjad, mis seda kontinenti on sajandeid kimbutanud. Kõige pragmaatilisemad ettepanekud tegi majandus- ja sotsiaalkomitee, kus leiti, et kaubanduspiirangud tuleks sammult järk-järgult riikide vahel lõpetada, tuleb teha üleeuroopalisi plaane elektri, söe ja teiste strateegiliste tööstusharude kohta. Tööjõu vaba liikumist tuleb igati soodustada, tuleb luua ühine rahanduspoliitika jne.²² Tegemist oli pragmaatiliste ettepanekutega, millest enamik on edasise integratsiooni käigus täitunud. Teiste komisjonide töö nii edukas ei olnud ning ühtset Euroopa ühendriiki ei tekkinud. Peamiseks põhjuseks oli erinevate riikide vastumeelsus kaotada osa oma iseseisvusest ja võimust. Kuna 1950. aastaks oli juba alanud Saksamaa majandusime, mille käigus ta taastas oma rolli kui maailma suurmajandus ning tema terasetööstus oli möödunud Prantsusmaa tööstusest, mistõttu sündis Euroopa Söe- ja Teraseühendus. Algselt oli Prantsusmaa tahtnud, et Ruhris oleks rahvusvaheline juhtimine, tagamaks söe odav liikumine eelkõige Prantsusmaale, aga

---

¹⁸ Theiler, Tobias (2005). *Political Symbolism and European Integration*, Manchester University Press, lk 50.

¹⁹ Davulis, Gediminas; Šadžius, Linas (2013). *European Integration: Historical Aspects and Current Problems*, Institute of Economics and Business, lk 2.

²⁰ Samas, lk 2.

²¹ Gilbert, Mark. (2000), lk 19.

²² Samas, lk 19.

eelkõige ameeriklased olid sellele tugevalt vastu.²³ Seetõttu tuli Prantsusmaa välisminister välja plaaniga teha kahe kontinendi tähtsaima tööstusharu vahel koostööd söe ja terase tootmises. See idee sai kinnitatud 1951. aastal Pariisis, kui kuus Euroopa riiki Belgia, Itaalia, Luksemburg, Holland, Prantsusmaa ja Lääne-Saksamaa asutasid Euroopa Söe- ja Teraseühenduse.²⁴ Saksamaaga paremate suhete loomine oli Prantsusmaa Välisminister Schumanile muutunud kinnisideeks. Ta oli sündinud Lorraine'i's ja sai seetõttu Prantsusmaa kodanikuks alles 1919. aastal, kolmekümne kahe aastaselt.²⁵ Kuigi plaan sai Schumani järgi nime oli selle peamiseks vedajaks Jean Monnet. Just tema leidis, et alguses tuleb kaasata ainult need riigid, kes on nõus rahvusülese organiga. See on üks põhjusi, miks Suurbritannia jäi algsest ühendusest välja.²⁶ Sellega oli alguse saanud Euroopa kogukond koos selle käigus tekkiva integratsiooniga ning sellest ajast alates on uurijaid see omalaadne nähtus köitnud, kuigi tegemist oli algusega ning keegi ei kujutanud ette, milliseid pöördeid see otsus tulevikule tegelikult toob.

1957. aastal kirjutasid kuus riigipead: Belgia kuningas, Saksamaa Liitvabariigi president, Prantsusmaa president, Itaalia president, Luksemburgi suurhertsoginna ja Hollandi kuninganna alla Rooma lepingule.²⁷ Ametlikult olid selle lepingu eesmärkideks luua alusraamistik veelgi paremaks liiduks Euroopas elavate inimeste vahel, lahendada üheskoos majanduslikke ja sotsiaalseid probleeme, parandada inimeste heaolu, tagada balansseeritud kauplemine ja aus konkurents ning ametlikult luua Euroopa majanduslik kogukond.²⁸ Peale selle loodi veel EURATOM, ehk Euroopa Aatomienergiaühendus. 1967. aastal nad ühinesid ja sündiski tänapäeval tuntud Euroopa kogukond.²⁹ Sealt sai alguse tänapäeval uuemates Ida-Euroopa liikmesriikides tuntuks saanud Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika. Prantsusmaa poleks kunagi nõustunud looma Euroopa majanduslikku kogukonda, kui seal poleks olnud oma osa põllumajandusel ja sellel, et hiljem kaitstakse nende kohalikke tootjad samahästi kui seda tehti Prantsusmaa seaduste

---

²³ Gilbert, Mark (2000), lk 2.

²⁴ https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en

²⁵ Gilbert, Mark (2000), lk 27.

²⁶ Samas, lk 28.

²⁷ The treaty of Rome (1957), lk 2.

²⁸ Samas, lk 2.

²⁹ Davulis, Gediminas; Šadžius, Linas (2013), lk 2.

kohaselt.³⁰ Rooma lepinguga määratleti suurem osa raamistikust, mille käigus tulevane Euroopa integratsioon kujunema hakkas. Selle tulemusena kindlustati lepinguga, et need kuus riiki asuvad vastastikuse kasu saamise eesmärgil üksteisega varasemast tihedamatesse majanduslikesse sidemetesse, omandavad õiguse müüa oma toodangut teiste ühinenud riikide turgudel ja võimaldavad teistel pääseda kas täiesti vabalt või suhteliselt väikeste ja järk-järgult vähendatavate piirangutega oma siseturule. Pideva integratsiooni käigus hilisematel aastakümnetel kadusid need vähendavad piirangud, nagu tööjõu vaba liikumine. Samuti said liikmesriikide kolooniad samasuguse vaba ligipääsu ühisturule kui teised liikmesriigid, eriti sai sellest järjekordselt kasu Prantsusmaa.³¹

Euroopa integratsiooni uus faas kogukonnas algas 1987. aastal, kui jõuti arusaamale, et Pariisi ja Rooma lepingud on aegunud ja tulevikuks on vaja midagi kaasaegsamat, mis oleks kooskõlas globaliseeruva maailma vajadustega. Paljud olid Euroopas sel ajal pessimistlikud tulevase sidusama integratsiooni osas, sest viimased suuremad lepingud olid sõlmitud üle kahekümne aasta tagasi. See avaldus Euroopa integratsiooni teooriates, kus neofunktsionalismi asemel oli domineerivaks uurimisvaldkonnaks saanud valitsustevahelisu, mis erinevalt neofunktsionalismist tõi esile rahvusriikide osatähtsuse ja leidis, et Euroopa Liit tuleb nende kasvavale iseseisvusele sageli isegi kasuks ja riigid otsustavad ise, kas nad loovutavad osa oma autoriteedist või mitte. Euroopa-Liidu leping, mis sõlmiti Maastrichtis 1992. aastal, nägi ette uut ajastut Euroopa integratsioonis, mille eesmärgiks oli veelgi süvendada majanduslikke ja sotsiaalseid protsesse Euroopa kogukonnas ja mille tulemusena loodi ametlikult Euroopa Liit.³² 1999. aastal sai alguse Euroopa süsteem keskpankadele, mis koosnes Euroopa keskpangast ja rahvusriikide keskpankadest.³³ Kõik need sündmused kinnitasid, et Euroopas toimuv integratsioon on midagi ainulaadset ja on esmanähtus inimkonna senises ajaloos. Et seda protsessi paremini selgitada, löid uurijad uusi teooriad, mis olid kaasaegsemad kui näiteks neofunktsionalism, mille tekkimise peamiseks põhjusteks olid Sõe- ja Teraseühendus

---

³⁰ Gilbert, Mark (2000), lk 54.

³¹ Samas, lk 57.

³² Treaty on European Union (Maastricht, 7 February 1992)

[https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/5a6bfc79-757f-4d53-9379-ad23cc2cc911/publishable_en.pdf\(04.05.2018\)](https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/5a6bfc79-757f-4d53-9379-ad23cc2cc911/publishable_en.pdf(04.05.2018))

³³ Davulis, Gediminas; Šadžius, Lina (2013), lk 4.

ning Rooma lepingud või siis valitsustevahelised, mis oli liiga rahvusriikide keskne ja ei vaadeldud piisavalt uusi rahvusüleseid ja kohalikke institutsioone ega vaadeldud kohalike haldusüksuste omavahelist koostööd Euroopa kogukonnas, tehes seda sageli sõltumatult oma riigi keskvalitsusest.

3. INTEGRATSIOONI TEOORIAD

3.1. NEOFUNKTSIONALISM JA UUSKESKAEGSUS

Euroopa Liidu pioneerid ja arhitektid Jean Monnet, Robert Schuman ja Altiero Spinelli lootsid algselt, et uus liit hakkab sarnaselt Ameerika Ühendriikidele olema föderatiivne, keskvoimust lähtuva tugeva tsentraliseeritud juhtimisega osariikide ühendus. 1957. aasta Rooma leping lõi aga kindlates struktuurides oleva organisatsiooni, millel olid limiteeritud võimalused ja liikmed.³⁴ See oli ajaloos omalaadne nähtus, mida Lääne ühiskond polnud sarnases võtmes seni veel kogenud. Selle sündmuse kirjeldamiseks ja aru saamiseks hakkasid kohe tekkima teooriad, mis proovisid paremini nähtust selgitada. Üks esimesi uurijaid oli Saksamaal sündinud Ameerika Ühendriikide poliitikateadlane Ernst B. Haas.

Viimasel kolmekümnel aastal on Euroopa integratsioon teadlaste uurimustes populaarseks saanud. Ei möödu aastatki, kui tullakse lagedale uue teooriaga, millel on oma järgijad.³⁵ Seetõttu on tähelepanuväärne, et hoolimata vahepealsest langusperioodist, on neofunksionalism ühiskonnas endiselt aktuaalne ning üks enam levinud Euroopa integratsiooni seletav teooria tänapäevani.

Neofunksionalism on teooria, mis kirjeldab regionaalset integratsiooni, suunab peatähelepanu mitteriiklikele struktuuridele. Liikmesriigid on endiselt tähtsad faktorid selles protsessis, kuid nende valitsused ei tee enam üksinda otsuseid ühiskonnas toimuvate muutuste kohta. Kõik toimub demokraatlikus ja pluralistlikus protsessis, kus regionaalsed poliitikud on üha olulisemad ja riigid annavad oma probleemide lahendamiseks neile aina rohkem otsustusõigust, et oma probleeme lahendada. Seetõttu näevad neofunksionalistid, et Euroopa integratsiooni käigus tekib uus poliitiline jõukeskus Brüsselis ja see sünnib üha suuremal rahvusüleste ühenduste ja teiste survegruppide mõjutamisel.³⁶ Sellel on mõningaid sarnasusi uuskeskaegsusega, mis on

---

³⁴ Sandholtz, Wayne ja Stone Sweet (2012). Alec. Neo-functionalism and Supranational Governance, Yale Law School, lk 1.

³⁵ Schmitter, Philippe C. (2002). Neo- Neo- functionalism, European University Institut, lk 1.

³⁶ Samas, lk 3.

teoreetiline konstruktsioon, mille käigus analüüsitakse ja vaadeldakse globaliseerumist, võimude killustumist ja rahvusriike ning nende suveräänsuse vähenemist. Tänapäeval oleks selle teooria üldisem mõiste, et see on süsteem, kus autoriteet koosneb ülekatuvast ja mitmekordsest lojaalsusest ja seda hoiavad koos erinevad üksteisega võistlevad struktuurid.³⁷ Samas on neil teooriatel erinevusi, näiteks uuskeskaegses ei määratleta, et peaks tekkima ühe kindla jõuasetusega poliitiline keskus, vaid erinevad struktuurid jäävad üle regiooni omavahel võistlema, täpselt nii nagu oli keskajal, mil Roomas asuv paavst ei saavutanud kunagi täielikku ülemvõimu katoliku maailma monarhide üle ja pidi regulaarselt nende huvidega arvestama ja konkureerima.

Sarnane on teooriate ajalooline väljakujunemine. 1980-ndateks oli neofunktsionalism oma kunagise sära kaotanud ja 90-ndateks oli ta praktiliselt välja surnud.³⁸ Sellel oli mitmeid põhjusi, nagu De Gaulle'i tühja tooli juhtum ja mitmete ambitsioonikate integratsiooni plaanide läbikukkumine 1970-ndatel. Mitmete Euroopa-Liidu liikmesriikide poliitika, eriti Prantsusmaa oma, näitasid, et rahvusriigid on endiselt olulised ja pigem kasutavad nad regionaalseid rahvusüleseid organisatsioone oma huvides ära, mitte ei anna nende käsutusse rohkem võimu. Esimesena võttis uuskeskaegsuse mõiste kasutusele Arnold Wolfers oma 1962. aasta teoses „Discord and Collaboration. Essays on Interantional Politics“. See teooria kirjutati külma sõja kõrgajal, mil maailmas võistlesid omavahel kaks globaalset supervõimu ja seetõttu erilist tähelepanu ei pälvinud. Teooria rajajatest on Wolfersist kuulsam Hedley Bull, kes pöördus selle juurde tagasi 1970-ndate keskel oma teoses „The Anarchial Society: A study of Order in World Politics“. See teos oli suurema mõjuga ning tekitas märkimisväärsemat diskussiooni. Ometi, sarnaselt neofunktsionalismiga, kaotas uuskeskaegsus 80-ndateks oma senise tähelepanu ja elas edasi otsekui varjusurmas. Tasub märkida, et sel ajal ei vaadeldud uuskeskaegsust veel Euroopa integratsiooni võtmes, seda tehti rahvusvaheliste suhete vaatenurgast ja neid on eelkõige mõjutanud külma sõja aegne maailmakord. Pärast bipolaarse ühiskonna lõppu, on mõlemad teooriad leidnud uue hingamise, ja mõlemad on 90-ndatest alates taas saanud aktuaalseteks uurimisteedeks. Tänu maailmakorra muutumisele on mõlemad suunad oma algusest

---

³⁷ Friedrichs, Jörg (2001), lk 475.

³⁸ Sandholtz, Wayne ja Stone Sweet, Alec (2012), lk 3.

transformeerunud ja seetõttu on neil üha rohkem kattumusi. Peamiseks põhjuseks võib olla see, et uuskeskaegsust hakati üha enam vaatlema Euroopa integratsiooni võtmes.

Tänu rahvusvahelise olukorra arengule viimastel kümnenditel, mille käigus maailma üha kiirenev globaliseerumine ja integreerumine on järjest aktuaalsem, on neid teemasid rohkem süvitsi uuritud, mille käigus paljud autorid, kes uurivad Euroopa integratsiooni, jõuavad tõdemuseni, et tulevikus võib Euroopas eksisteerida uuskeskaegsusega sarnane valitsemismudel. Üheks autoriks on näiteks Neil Fligstein, kes oma teoses „Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe“ arutleb samuti uuskeskaegsuse võimalikkuse üle, samas võib leida teosest neofunktsionalistlikke ideid. Uued neofunktsionalistid on nõus Haasi põhiväidetega, kuid jätavad õhku küsimuse, kui kaugemale võib rahvusriikide lojaalsus üle kanduda üleregionaalsetele rahvusülestele organisatsioonidele,³⁹ kuid nad tõdevad, et Haasil võib isegi lõppkokkuvõttes õigus olla, et lõpuks ikkagi tekibki ühe keskusega poliitiline üksus⁴⁰, praeguse seisuga siis Brüsselis. Uuskeskaegsus on siiski endiselt kindel, et rahvusriiklus ei loovuta täielikult oma ülemvõimu, hoolimata globaliseerumisest ja fragmenteerumistest, seetõttu lähevad kaasaegsed neofunktsionalistid oma ennustustes isegi kaugemale, arvates, et muutuv maailmakord tõesti vähendab üksikute rahvusriikide mõjuvõimu ja see võib viia edasiste tagajärgedeni, mille käigus need võivad oma senise Westfaali aegadest peale oleva võimu kaotada. See kehtib muidugi ainult nende riikide kohta, mis asuvad Euroopa Liidus, teised riigid jäävad sellest protsessist kõrvale ja kogu integratsioon toimub demokraatlikult. Peamisteks teguriteks, miks riigid neofunktsionalistide arvates liiguvad rahvusülese valitsemismudeli juurde, on nende endi vajadus, et tagada parem majandustegevus, teenused, informatsiooni kiirem liikumine jne.⁴¹

Uuskeskaegsus väidab, et moodne valitsemissüsteem liigub kahes suunas, ühelt poolt toimub ülemaailmne globaliseerumine, teisalt kohalik fragmenteerumine.⁴² Sarnaselt neofunktsionalismiga toimub protsess peamiselt vabatahtlikult ja riikide endi huvides, peamiseks mõjutajaks on elanikkonna kasu.

---

³⁹ Sandholtz, Wayne ja Stone Sweet, Alec (2012), lk 9.

⁴⁰ Samas, lk 9.

⁴¹ Samas, lk 9.

⁴² Friedrichs, Jörg (2001), lk 478.

Kui neofunktsionalismi põhifookuses on Euroopa Liit ja selle sees toimuv integratsioon ning eesmärgiks on selle nähtuse seletamine, siis uuskeskaegsus läheb ajalooliselt kaugemale. Tõdetakse, et kaasaegsete modernsete riikide süsteem võib olla ajutine nähtus, kuna ajaloos on erinevaid alternatiivseid valitsemiskorraldusi nagu impeeriumid, linnriigid, teokraatiad jne. Neofunktsionalismi teooria kohaselt saab üleminek Brüsselis olevasse võimukeskusse minna ainult demokraatlikult, ehk siis ainult tänapäevaste haldusüksustega, teiste mudelite puhul see ei saaks toimida. Peale selle leitakse uuskeskaegsuse puhul, et individuaalne lojaalsus kandub riikidelt üle erinevatele gruppidele, muutes süsteemi veelgi ülekattavamaks ja see nähtus ei toimu ainult Lääne ühiskonnas.⁴³ See erineb juba kardinaalselt neofunktsionalistide seisukohast, mis eeldab võimu järkjärgulist koondumist ühte keskusesse, mitte selle veelgi suuremat killustumist. Siiski on mõlemad teooriad selles osas küllaltki kindlad, et rahvusriikide olulisus maailmas ja Euroopa Liidus ei vähene, lihtsalt nende roll võib aja jooksul muutuda.

Mõlemad teooriad on eriarvamusel, millises suunas võiks rahvusriikide roll muutuda. Siiski kinnitab neofunktsionalism uuskeskaegsuse mõtet, et praegune Westfaali-järgne riiklik korraldus ei pruugi olla püsiv ning tulevikus võib meil olla täiesti teistsugune valitsemisemudel, samas ei väideta kummaltki poolt, et praegused haldusüksused peaksid täielikult kaduma. Teiseks on mõlemal teorial sarnane arusaam globaliseerumise olulisusest ja sellest, et majandus on selles käima panev jõud. Mõlemad käsitlused leiavad, et just majandus on tavaliselt peamiseks võtmeteguriks, suurendamaks Euroopa integratsiooni. Seetõttu ei pruugi uuskeskaegne maailmakord olla täiesti kaootiline. Neofunktsionalism vaatleb Euroopa integratsiooni reeglina positiivses valguses ja leiab, et ühine majanduslik koostöö on kasulik ja seetõttu on riigid nõus loovutama oma heaolu nimel osa iseseisvusest rahvusülestele organisatsioonidele, eelkõige siis Brüsselis asuvatele institutsioonidele ja seal asuvatele bürokraatidele,⁴⁴ sest nagu keskajal, mil puudus kindel ja püsiv organiseeritud keskus, polnud ühiskonnakorraldus läbinisti anarhiline. Olid olemas kindlad reeglid, alluvussuhted ja see süsteem eksisteeris sajandeid. Loomulikult oli sel ajal palju erinevaid probleeme, nagu näiteks must katk, mis tappis umbes 30-60 protsenti elanikkonnast, ehk siis ligi 25-44 miljonit Lääne-Euroopa

---

⁴³ Friedrichs, Jörg (2001), lk 482.

⁴⁴ Sandholtz, Wayne ja Stone Sweet, Alec (2012), lk 9.

elanikkonnast,⁴⁵ või siis erinevad ususõjad ja talurahva ülestõusud, mis reeglina ülimalt veriselt ja brutaalselt maha suruti. Samas on toimunud katastroofilisi sündmusi ka kaasajal, mil riikidel on täielik kontroll oma territooriumi üle, viimati 20. sajandi alguses toimunud maailmasõjad. Seetõttu leiabki Haas oma teoses „The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces“, et Euroopa integratsioon on positiivne nähtus ja majanduslike sidemete tihedam arendamine aitab ära hoida tulevasi vägivaldseid konflikte ning seetõttu on riikide autoritaarsuse vähenemine kasulik üldjoontes kõigile, kes sellest sidususest osa võtavad ning seetõttu on vajalik, et esile tõuseks ühine võimukeskus. Selle peamiseks toukejõuks saavad majanduslikud sidemed ja koostöö liikmesriikide vahel.

Uuskeskaegses nähakse rohkem võimude killustumist, kardetakse, et ühiskond võib muutuda kaootilisemaks, kuigi sarnaselt neofunktsionalistidele leitakse, et peamiseks teguriks, mis seda mõjutab, on majanduslikud sidemed. Uuskeskaegse ristiisaks peetava Hedley Bull'i raamatus *The Anarchical Society*, kus esimesena mainitakse terminit uuskeskaegsus, arutleb ta alternatiivide üle, mis võiksid tulla pärast modernsete riikide ajastu lõppu. Nagu ta tabavalt ütleb, arvati kogu autoriteet katoliikliku-Euroopas tulevat jumalalt ja poliitiline süsteem oli teokraatlik, kuid kui tänapäeval naasta uuskeskaegse juurde, siis oleks see mõeldamatu, et modernsed riigid muutuksid sekulaarseteks, kus oleksid mitmesugused alluvus- ja lojaalsussuhted.⁴⁶ Tänapäeval nähakse peamise käimalükkava jõuna eelkõige majandust ja kuna senine integratsioon on olnud rahumeelne, mida kinnitavad ka neofunktsionalistid, siis ei pruugi tulevane uuskeskaegne maailmakord olla kaootiline, ning Westfaali-järgne ühiskonnakorraldus võib olla turvalisem, sest see oleks kasulik kõikidele osapooltele. Loomulikult ei pruugi edasine lõimumine nii edukas olla, kuna praeguseks on peamisteks nii-öelda võitjateks just kesk- ja ülemkeskklass. Tavaliselt on nad paremini haritud ja kõrgematel ametipostidel ning reisivad rohkem. Nad töötavad sageli haritlastena, bürokraatidena, firmade juhtkondades vms.⁴⁷ Alati, kui on võitjad, tekivad ka kaotajad, kes pole globaliseerumisest ja suuremast lõimumisest kasu saanud. Tavaliselt on nad vähem

---

⁴⁵ Slavicek, Louise Chipley (2008). *Great historic disasters. The Black death*. Chelsea House Pub, lk 7.

⁴⁶ Bull, Hedley (1977). *The Anarchical Society*, Columbia University Press, lk 254.

⁴⁷ Fligstein, Neil (2009). *Euroclash*. Oxford University Press, lk 10.

haritud, vanemad inimesed või vähemate oskustega.⁴⁸ Seetõttu on tekkinud kõikides riikides poliitiline lõhe erinevate osapoolte vahel. Seal, kus integratsioon on ajalooliselt kauem kestnud ning olnud edukam, on suurem eri osapoolte osakaal ning seetõttu on sellest saanud üks olulisemaid poliitilisi võitlusvälju. Senine integratsioon on Euroopas olnud rahumeelne, mis sobib neofunktsionalistide teooriaga, mis eeldab, et see peab olema demokraatlik ja majanduslikest huvidest lähtuv, samas pikem trend ei pruugi olla enam nii positiivne, kuna vastasseis erinevate osapoolte vahel süveneb pidevalt ning see võib muuta olukorra kaootilisemaks. Seda võivad ära kasutada erinevad huvigrupid, mille tagajärjel senised lojaalsussidemed võivad muutuda, mis samas võib veelgi kaasaegsete riikide autoriteeti vähendada, ning selle asemel, et võim liiguks ühte keskusesse võib ta hoopis fragmenteeruda ning meenutada uuskeskaegset maailmakorda. Seega, neofunktsionalistlik teooria, mis peab oluliseks tihedamat rahumeelset majanduslikku koostööd, toetab uuskeskaegset mõttemaailma.

Kokkuvõttes on mõlemal teorial nii sarnasusi kui ka erinevusi, mis siiski ei välista, et neofunktsionalistliku Euroopa integratsiooni tagajärjel ei pruugi tekkida uuskeskaegsust meenutav postmodernistlik süsteem, mille käigus võim võib olla senisest killustunum ja riikide roll hoopiski väheneb. Tagajärjeks ei pruugi olla ohtlikum Euroopa, kuid seda ei saa samamoodi ka välistada. Läänemaailmas on tavaks olnud, et riikide ja tugeva keskvõimuga valitsust peetakse rahu ja stabiilsuse tagatiseks. Selle käigus kontrollivad nad elanikkonda, ressursse ja keskkonda.⁴⁹ Need samad suveräänsed riigid ignoreerivad sageli oma kodanike heaolu ja mõtleavad ainult privilegeeritud ülemklassi peale, mis sageli toob kaasa korrupsiooni, ignoreeritakse tavaliste inimeste põhivajadusi.⁵⁰ Kahtlemata on riigid endiselt huvitatud oma seniste õiguste kaitsest, aga nagu väidavad neofunktsionalistid, et kui majanduslik integratsioon toob suuremat heaolu, võivad nad nõus olla ohverdama osa oma iseseisvusest Brüsselile, mis aga loob võimaluse uuskeskaegsusele, sest senine ühiskonnakorraldus muutub ja loob võimaluse uutele alternatiividele, kuhu senine riikide käes olnud monopoolne võim võiks edasi liikuda.

---

⁴⁸ Fligstein, Neil (2009), lk 10.

⁴⁹ Bull, Hedley (2000). On international society, Palgrave Macmillan, lk 140.

⁵⁰ Samas, lk 140.

3.2. UUSKESKAEGSUS, VALITSUSTEVAHELISUS JA LIBERAALNE VALITSUSTEVAHELISUS

Valitsustevaheliskus ja temast hiljem arenenud liberaalne valitsustevaheliskus tekkisid vastukaaluks neofunktsionalistide teooriale. Neofunktsionalism kaotas oma tähtsuse, sest Euroopa integratsioon oli aeglustunud, mistõttu loodi alternatiivseid selgitusi, et lahti mõtestada Euroopas toimuvat. Liberaalsed valitsustevahelised võtsid eeskujuks valitsustevahelised, kuid arendasid seda teooriat edasi. Alguse sai see Andrew Moravcsik'i raamatust „The Choice for Europe“, mis kirjutati 1998. aastal. 1990ndatel oli see domineerivaim lähenemine Euroopa integratsioonile. Nagu valitsustevaheliskus, peab liberaalne valitsustevaheliskus rahvusriikide valitsusi kõige olulisemateks, kes määravad Euroopa Liidu edasise saatuse. Teoorial on küll liberaalne lähenemisnurk, kuid sarnaselt valitsustevahelistega näevad nad rahvusülestes organisatsioonides piiratud osatähtsusega integratsiooni protsessi mõjutajaid, seega erinevad kardinaalselt neofunktsionalistidest. Haas seadis juba 1975. aastal oma endised käsitlused kahtluse alla⁵¹, sama tegi ka 1982. aastal üks tema suurimaid kriitikuid Hoffman.⁵² Selleks ajaks oli neofunktsionalistide mõju vähenenud ja nende teooria püsis omamoodi varjusurmas kuni 1980ndate lõpuni, kuni oli kasvanud uus põlvkond ning rahvusülestes organisatsioonide osatähtsus hakkas kasvama.

Liberaalid lähenevad Euroopa integratsioonile põhjalikumalt ning suurema tähtsus on majandusel ja erinevatel huvigruppidel, kes üritavad rahvusriike oma huvides ära kasutada. Seega on nende teoorias osalisi kattuvusi uuskeskaegsusega. Liberaalide teooria kasvas algselt välja valitsustevaheliskusest, mistõttu peab selle käsitlusega tutvuma, et mõlemat teooriat paremini mõista. Kui neofunktsionalistid väitsid, et rahvusriikide roll Euroopa Liidus aja jooksul integratsiooni tõttu väheneb, olles sarnastel seisukohtadel uuskeskaegsuse käsitlusega, on valitsustevahelistel mõningaid sarnasusi uuskeskaegsuse teesidega, kuid paremini avalduvad need liberaalses valitsustevaheliskuses, millel on

---

⁵¹Moravcsik, Andrew (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach, Harvard University, lk 479.

⁵²Samas, lk 479.

uuskeskaegse maailmapildiga rohkemgi sarnasusi kui neofunktsionalismil, seda eelkõige võimu võimalikus fragmenteerumises ja lojaalsussidemete muutumises.

Alates 1990ndatest on saanud kombeks lahutada kogukond ja valitsustevahelises üksteisest, kui arutletakse Euroopa Liidu poliitikat.⁵³ Valitsustevahelises sümboliseerib institutsioone, mida juhivad liikmesriigid, nagu näiteks ministrite nõukogu, kogukond aga haarab endasse rahvusülelised organisatsioonid, mis valitsustevaheliste arvates on teisejärgulised ning ei oma nii suurt osakaalu otsustusprotsessides kui rahvusriikide kureerivad üksused. Kõik osalevad rahvusriigid on suveräänsed üksused, seega peamine jõud, mis integratsiooni suunab ja mõjutab, tuleb nende endi seest. Suveräänsuse puhul täheldatakse üldiselt, et riigil peab olema vähemalt kolm olulist faktorit: neil on legitiimne õigus omada ultimaatset autoriteeti oma riigi piirides, neil on täielik kontroll oma hallatava territooriumi üle, neil peab olema teiste riikide tunnustus, et toimida vastavalt eelmistes punktides mainitud õigustele.⁵⁴ Valitsustevahelises tulevad need riigid kokku, et arutada edasisi sündmusi ja seejärel aktsepteerivad kokkulepitud raames, kuidas edasi liikuda. Pärast Maastrichti lepingut on peamised integratsiooni puudutavad sündmused otsustatud enamasti liikmesriikide vahel. See on toimunud kõikidel tasanditel, alustades valitsusjuhtidest kuni kohalike riiklike ekspertide töörühmadeni välja.⁵⁵ On välditud suurema otsustusõiguse andmist rahvusülestele organisatsioonidele, eelkõige Euroopa Komisjonile ja Euroopa Kohtule.⁵⁶ Seetõttu ei toimi neofunktsionalistlik lähenemine, sest leitakse, et üha suurem vastutus langeb just kogukonna juhitavatele rahvusülestele jõududele, vähemalt valitsustevaheliste arvates, see aga ei tähenda, et ei toimi võimude fragmenteerumist ja selles käsitluses puuduvad uuskeskaegsust toetavad teesid. Vastupidiselt neofunktsionalistidele pööravad eriti liberaalsed valitsustevahelised tähelepanu just riikide sees olevatele huvigruppidele ja sellele, kuidas nad oma selgitustööga mõjutavad rahvusriikide valitsusi ja sellega suunavad kaudselt Euroopa integratsiooni.

---

⁵³Allerkamp, Doreen K. (2009). The Transformative Power of 'Intergovernmental' Council Policy-Making, lk 2.

⁵⁴ Sovereignty, Intergovernmentalism and Supranationalism.
<http://hum.port.ac.uk/europeanstudieshub/wp-content/uploads/2013/05/module-4-extract-2-Sovereignty-intergovernmentalism-and-supranationalism.pdf> (03.05.2018)

⁵⁵ Bickerton, J. Christopher; Hodson, Dermot; Puetter, Uwe (2014). The New Intergovernmentalism: European Integration in the Post-Maastricht Era, JCMS, lk 704.

⁵⁶ Samas, lk 704.

Peamiseks integratsiooni käimalükkavaks jõuks peavad liberaalid, sarnaselt neofunktsionalistidega majandust ja pööravad suuremat tähelepanu riikide sisemistele arengutele ja sellele, kuidas need protsessid mõjutavad laiemas pildis üldist poliitikat ja selle täideviimist. Peamiseks tõekehjõuks, mis Euroopa kogukonda juhib, on vabaturumajandus, sealhulgas siseturg, põllumajanduspoliitika, turuhõlvamise poliitika, tööstus, arendus- ja teadusjuhtimine jne.⁵⁷ Pärast Maastrichti lepingu sõlmimist on vähenenud usaldus kehtiva poliitilise reaalsuse vastu, mis kajastub uutes jõududes Euroopa parlamendis, massiparteides ja kohalikes riiklikes institutsioonides, mis on kaasa toonud uute populistlike jõudude tekke.⁵⁸ Selle käigus on võim Euroopa kogukonnas muutunud killustunumaks ning rahvusriikide juhid peavad senisest enam arvestama kohalike huvirühmadega ning Euroopa Liitu mõjutavate otsuste vastuvõtmine võtab rohkem aega, mis muudab olukorra kaootilisemaks ning sellega toetab uuskeskaegsust. Vastuolu üheks peamiseks põhjuseks, mis on kasvatanud sisemist konflikti, on erinevate klasside vastandumine. Ühel poolel on võitjad, ehk siis kasusaajad ja teisel kaotajad, kes tunnevad ennast tõrjutuna ja petetuna, süüdistades selles peamiselt globaliseerumist ja integratsiooni.⁵⁹ Lisaks poliitikale, kus esile on kerkinud uued jõud, avaldub rahuolematust riikide majanduses, mille parimaks väljenduseks on proteksionism, kuna see, kuidas ettevõtjad kõige rohkem integratsioonist kasu saavad, sõltub sellest, kui konkurentsivõimelised nad on nii sise- kui välisturul.⁶⁰ Kodanikud toetavad oma valitsusi, kui loovutatakse osa oma majanduslikust suveräänsusest kogukonnale, aga ainult siis, kui nad tunnevad, et saavad sellest kasu. Seetõttu ei ole üleeuroopaline healuriik laialdastes massides populaarne, sest kõrgema elatustasemega riikides kardetakse, et üleliidulisel tasandil kaotatakse ära nende siseriiklikud privileegid.⁶¹ Seega, kui algne Euroopa Liidu asutajate idee ja lõppeesmärk võiski olla, et integratsiooni käigus kujuneb välja üleeuroopaline superriik, mis meenutaks Ameerika Ühendriike, siis valitsustevahelise käsitluse kohaselt seda ei juhtu, sest võim pole riikide valitsusjuhtide käes, vaid nad leiavad hoopis, et üksikisikud ja autonoomsed huvigrupid on põhilised faktorid, mis kujundavad rahvusriikide poliitikat.⁶² Selleks, et sõlmida rahvusvahelisi leppeid, peavad

---

⁵⁷ Moravcsik, Andrew (1993). 488.

⁵⁸ Bickerton, J. Christopher; Hodson, Dermot; Puetter, Uwe (2014), lk 714.

⁵⁹ Fligstein, Neil (2009), lk 10.

⁶⁰ Moravcsik, Andrew (1993), lk 489.

⁶¹ Fligstein, Neil (2009), lk 18.

⁶² Moravcsik, Andrew (1993), lk 483.

erinevate rahvusriikide domineerivad huvigrupid leidma üleliiduliselt ühisosa.⁶³ Seetõttu ei pruugi riikide poliitika eesmärk olla kindla ja konkreetse plaaniga kuhugi välja jõuda, vaid lähtub poliitikute laveerimisest erinevate huvigruppide vahel, samas jälgides, et valitseks tasakaal, mis tagaks nende tagasi valimise. Aastakümnete jooksul on need huvigrupid tänu tihedamale lõimumisele harjunud aina enam koostööd tegema, mõjutades sellega üha rohkem poliitikat, nii kohalikul kui rahvusülesel tasandil.

Kuigi riikide tähtsus on jätkuvalt oluline, on valitsustevahelisel teorial sarnasusi uuskeskaegsusega võimu fragmenteerumises. Valitsusjuhid peavad aina rohkem siseriiklikult arvestama erinevate huvigruppidega, samuti on nad teadlikud, et paljud neist teevad kontinendiülest koostööd, näiteks populistlike liikumiste puhul. Siiski, inimeste huvidega arvestatakse, vähemalt siis, kui poliitikud leiavad, et neil on vaja leida toetust enda tagasivalimiseks. Samas, suurem osa kodanikest jäävad lojaalseks just oma riigile, mitte Euroopale. Peamiseks põhjuseks on majandus, mis endiselt toimib peamiselt rahvusriikide sees, mitte üleliiduliselt. Enamik inimesi töötab kohalikes ettevõtetes või avalikus sektoris. Isegi kui nende sissetulek sõltub ekspordist, on peamiseks faktoriks ikkagi riigis kehtiv seadusandlus, mis määrab kindlaks raamid, millistes tingimustes nad saavad tegutseda.⁶⁴ Seetõttu on riigid ja nende valitsused peamised jõukeskused, mis omavad oma territooriumi elanike üldist lojaalsust, sest kuigi on olemas erinevad huvigrupid, mis suunavad riigijuhtide käitumist, jäävad nad endiselt valitsuste varju. Hoolimata sellest, et rahvusriigid ei suuda end enam kaitsta rahvusvahelise majanduse pealetungi ja selle mõjude eest, omavad nad endiselt siseriiklikku kontrolli.⁶⁵ See muidugi kehtib ainult nii kaua, kui nende samade riikide kodanikud näevad valitsustes oma põhiautoriteeti, kuni see ei liigu püsivalt üle mõnele üleeuroopalisele huvigrupile. See tooks kaasa ilmselt senisest veelgi kaootilisema Euroopa Liidu, kus ühise laua taga ei istuks enam valitsuste juhid, kes esindavad oma valijaid ja toetajaid, vaid ka rahvusülesed jõud, mis on moodustatud üleriigilistest huvigruppidest. Sel juhul meenutaks Euroopa Liit uuskeskaegset maailmapilti, mida kirjeldas juba Hedley Bull oma raamatus „The Anarchical Society“ ligi viiskümmend aastat tagasi. Senikaua, kui kohalikud poliitilised jõud suudavad olla ainuesindajad ja neil on kodanike lojaalsus, pole võimalust, et

---

⁶³ Moravcsik, Andrew (1993), lk 488.

⁶⁴ Fligstein, Neil (2009), lk 87.

⁶⁵ Hall, John (1989). The State, Univ of Minnesota, lk 547.

rahvusülesed jõud peaksid saada osaks üleliidulisest otsustajate ringist. Nad ei peakski seda soovima, kui nende huvisid kaitstakse kohalikul tasandil piisavalt hästi. Näiteks kui kohalikul majandusel läheb hästi, siis reeglina kiidetakse selle eest kohaliku valitsuse head juhtimist ja otsustusvõimet, kui situatsioon halveneb, on peamiseks süüdlaseks kehv olukord maailmamajanduses, mille üle pole kellelgi otsest kontrolli.⁶⁶ Selline lähenemine aitab valitsustel säilitada kontrolli ja legitiimsust oma rahva üle, samal ajal tunnistades, et nende võim pole piiramatult ja tegelikult inimeste heaolu ei sõltu täielikult enam neist, vaid juba ülemaailmsetest sündmustest.

Lisaks sellele, et huvigrupid mõjutavad valitsusi, on ekspordist ja vabakaubandusest huvitatud mitte ainult kohalikud ettevõtjad. Peale nende on kohalikud tootjad, keda huvitab tihedam integratsioon ja uued rahvusvahelised kokkulepped. Nii peavad kohalikud tootjad olema palju efektiivsemad, mis toob kaasa majandusliku arengu ja tööjõu kvaliteedi paranemise. Sellist erinevatel suundadel toimuvat lobitööd vabakaubanduses nimetatakse kahe tasandi mänguks.⁶⁷ Ebaefektiivsus on reeglina mitтетolereeritav ja seetõttu on kahetasandilist mängu harrastatud konkurentsis püsimiseks Euroopa Liidu integratsiooni algusaegadest alates. 1950-1958 Prantsumaa industrialiseerumise strateegia ebaõnnestus, peamiselt proteksionismi tõttu, ent see andis tõuke üleeuroopalisele liberaliseerimisele majanduses.⁶⁸ Seega, kuigi riigijuhid proovivad võimalikult palju oma riigile ja selle kodanikele kasu tuua, sest nad on mõjutatud nende arvamustest, eriti siis, kui on võimalus kasu saada, püüab riik integratsiooni käigus end muuta, seda samuti omakasuks ehk siis võimu teostamiseks. Seetõttu on riigi üheks suurimaks ülesandeks seletada oma elanikele, miks ollakse nõus ohverdama osa oma suveräänsusest ja veenma selles piisavalt suurt enamust. Seetõttu on jõujooni ja mõjutajaid küllaltki palju, mis teeb olukorra veelgi kaootilisemaks ning esmähitsaks saavad läbirääkimised ja kokkulepped. Demokraatlikud valitsused tavaliselt ei taha võtta suuremaid riske, seetõttu välditakse võimalikult palju militaarseid sekkumisi või majanduslikke sanktsioone. Seega peab integratsioon olema vabatahtlik, ehk Euroopa Liidu kodanike enamik peab andma sellele heakskiidu. Aeg-ajalt seisab liit dilemma ees, et ajalooliselt on integratsioon saavutanud ülimalt kõrge taseme ning kui rahvusülesele

---

⁶⁶ Hall, John (1989), lk 547.

⁶⁷ Moravcsik, Andre (1993), lk 491.

⁶⁸ Samas, lk 491.

tasandile anda võimu juurde, võib välja kujuneda Euroopa föderatsioon.⁶⁹ See on eelkõige neofunktsionalistide käsitlus, millega valitsustevahelises ei nõustu ning leitakse, et kõige tähtsamaks mõjutajaks üleliidulistes läbirääkimistes on isegi tänapäevase rahumeelse integratsiooniprotsessi juures brutaalne võim.⁷⁰ Seda võimu teostavad valitsused ja niikaua kui rahvusülesed ühendused ei suuda rahvusriikides olevate huvigruppide mõju esindada, ei saavuta keskus kunagi nii suurt otsustusõigust kui kohalikud pealinnad. Hoolimata sellest, kui palju üleliidulistele organisatsioonidele ametlikku võimu läbirääkimiste tulemusena jagatakse, püsib lojaalsus endiselt kohalikul haldusvõimul. Seetõttu ei kinnita valitsustevahelises küll täielikult uuskeskaegsuse teesi rahvusriikide mõju kaotamisest ja võimu fragmenteerumisest erinevate huvigruppide vahel, kuid ei välista seda. Tõdetakse, et kohalikud poliitilised tasandid püsivad endiselt olulistena, ometi leitakse, et alluvussuhted muutuvad aina kaootilisemaks ja millalgi võivad need edasise integratsiooni käigus veelgi fragmenteeruda. Seetõttu meenutab Euroopa Liit aina rohkem keskkonda, kus kolm nii-öelda virtuaalset riiki – poliitika, majandus ja ühiskondlikud grupid üksteisega kokku põimuvad, vähemalt liberaalsete valitsustevaheliste arvates ja seega toetades osaliselt uuskeskaegsusele sarnast lähenemist.⁷¹ Kuigi tänapäeval kasutavad need osapooled üksteist ära, on neist kahtlemata tugevaim poliitikuteest koosnev grupp, mis juhib rahvusriiki ja seab selle huvid eelisjärjekorda. Valitsusjuhid kasutavad integratsiooni oma võimu huvides. Üleliidulised arutelud toimuvad tavaliselt salaja, valitsusjuhid jõuavad reeglina omavahelistes aruteludes kokkuleppele ja siis esitatakse tingimused kohalikele. Läbirääkimiste tulemus sõltub riikide kauplemisoskusest ja suutlikkusest kontrollida siseriiklikku olukorda.⁷² Sõltub, millisteks kompromissideks ja alternatiivideks on riigid valmis. Kuigi valitsustevahelises paneb rahvusülestele organisatsioonidele ja nende ametnike tähtsusele palju vähem rõhku kui uusfunktsionalism, on ta sarnasem pigem uuskeskaegsusega.

---

⁶⁹ Zimmermann, Hubert; Dür, Andreas (2016). Key Controversies in European Integration, Palgrave, lk 56.

⁷⁰ Moravcsik, Andrew (1993), lk 491;

Moravcsik, Andrew (1993). A Liberal Intergovernmentalist Approach, University of Manchester, lk 499.

⁷¹ Friedrich, Jörg (2001), lk 491.

⁷² Moravcsik, Andrew (1993), lk 517.

3.3. INSTITUTIONALISM JA UUSKESKAEGSUS

Euroopa Liidu areng ja integratsioon on paelunud uurijaid juba vähemalt viimased pool sajandit. Seetõttu on arusaadav, miks neofunktsionalism ja valitsustevahelisus ei ole andnud üheseid vastuseid ühiskondlikele protsessidele ja on osutunud vajalikuks leida paremaid lahendusi ja uusi teoreetilisi aluseid. Kuigi eeltoodud kaks teooriat on vanimad ja enim tsiteeritud ning käsitletud, on nad paljude autorite arvates aegunud ega kajasta enam objektiivselt hiljem toimunud sündmusi.

Neofunktsionalism oli 70ndateks ennast osaliselt ammendunud ja isegi üks esimesi uurijaid, Ernst B. Haas, seadis selle põhimõtted kahtluse alla. Uueks populaarseks teooriaks sai valitsustevahelisus, kuid integratsiooni edenemise käigus ei suutnud teooria anda paljude teadlaste arvates korralikku ülevaadet Euroopa Liidu arengust ning 1980ndatel tekkis vastukaaluks uus suund – institutsionalism. Esmakordselt integratsiooni ajaloos kajastati teooriat 1985. ja 1988. aastal ilmunud Scharpi artiklites.⁷³ Järgmise viieteistkümne aastaga jagunes enamiku teadlaste arvates institutionalism kolmeks haruks: ajalooline institutsionalism, ratsionaalse lähenemise institutsionalism ja sotsioloogiline institutsionalism.⁷⁴ Kõikide peamine algidee seisneb selles, et institutsioonid mõjutavad järgneva protsessi käigus välja kujunenud sündmusi.⁷⁵ See on peamine ideoloogiline erimeelsus vanemate peavoolu integratsiooni teooriatega. Lisaks leitakse, et kui leiab aset või ähvardab tekkida kriisolukord, siis valitsused reageerivad nii, kuidas hetkeolukorras kokkulepped lubavad, kuna riigi ja avaliku sektori juhid teavad, et majanduslik areng ja ekspansioon sõltub kõige rohkem stabiilsetest reeglitest.⁷⁶ Kui hetkel kehtivad reeglid ei toimi, siis tekib surve juhtkonnale, et loodaks uued ja paremad seadused. Seetõttu on integratsioon pidevalt seotud uute reeglitega, sellega, kuidas neid ellu viiakse ja miks neid tahetakse muuta. Erinevalt valitsustevahelistest leitakse, et Euroopa kogukond ei koosne erinevatest autonoomsetest osadest, vaid tegu on ikkagi ühe

---

⁷³ Aspinwall, Mark and Schneider, Gerald (2000). Same menu, separate tables: The institutionalist turn in political science and the study of European integration, Palgrave, lk 2.

⁷⁴ Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary (1996). Political Science and the Three New Institutionalisms, Political Studies Association, lk 5.

⁷⁵ Aspinwall, Mark and Schneider, Gerald (2000), lk 2.

⁷⁶ Stone Sweet, Alec (2002). Constructing Politics and Markets: An Institutional Account of European Integration, The University of Chicago, lk 1207.

suure organismiga, mida mõjutavad erinevad tegurid, mille käigus valitsusjuhid ei tea kunagi ette, kuidas uued reeglid võivad tegelikult kehtima hakata. Seetõttu pole rahvusriigid ainsad jõud, kes integratsiooni suunavad, vaid seal on teisi faktoreid.

Liberaalsed valitsustevahelised mainivad samuti kokkulepete olulisust, samas leidsid nad, et see protsess toimub rahvusriikide tasandil ja tulemus moodustub nende teadmisel. Selle käigus toimuvad lojaalsussidemete muutumised ja võimu fragmenteerumine, kuid samad probleemid on ka institutsionalismis, mistõttu on sellel teorial uuskeskaegse maailmapildiga nii sarnasusi kui ka erinevusi.

Ratsionaalne institutsionalism kujunes välja ajaloolise institutsionalismiga umbes samaaegselt, aga täiesti eelmisest isoleeritult.⁷⁷ Algselt kujunes see välja Ameerika Ühendriikides, et uurida sealse kongressi käitumist,⁷⁸ eelkõige individuaalsete eesmärkide juhtimisele konstitutsiooniliste institutsioonide raames. Uuritakse, kuidas institutsionaalsete reeglite muudatused mõjutavad võimulolijate eelistusi integratsiooni protsessi suhtes. Viimastel aastatel on tähelepanu suunatud lisaks üleriigiliste koalitsioonide käitumismudelitele, etnilistele konfliktidele ja nende tekkele.⁷⁹

Sotsioloogiline institutsionalism näeb institutsioone teistsuguses võtmes. Rõhku pannakse laiematele normidele ja üldistele reeglitele ning sellele, kuidas need muudavad isikuid integratsiooni protsessis. Liikumine sai alguse 70ndate lõpus.⁸⁰ Tähelepanu suunatakse rohkem kultuurile, sotsiaalsusele ja sellega seotud institutsioonidele. Lisaks vaadeldakse isikute omavahelise kommunikatsiooni mustrit integratsiooni protsessis ja selle mõju poliitika kujundamisele. Leitakse, et isegi kõige bürokraatlikum otsus tuleneb kultuurilisest vaatepunktist.⁸¹

Ajaloolised institutsionalistid aktsepteerisid, et võitlus rivaalitsevate gruppide vahel toimub poliitikas, aga nad otsisid paremaid selgitusi, miks rahvusriigid neile omaselt käituvad ja miks tulemused sageli ei ole sellised nagu oli algselt kokku lepitud.⁸²

---

⁷⁷ Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary (1996), lk 10.

⁷⁸ Katznelson, Ira and Weingast. R. Barry (2005). Intersections Between Historical and Rational choice of Institutionalism, Russell Sage Foundation, lk 8.

⁷⁹ Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary (1996), lk11.

⁸⁰ Samas, lk 13.

⁸¹ Meyer, W John; Rowan Brian. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony, The University of Chicago Press, lk 340-363.

⁸² Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary (1996), lk 6.

Peamised lepinguosalisel ei pruugi hiljem aru saada, miks algsed reeglid on muutunud ja seetõttu peavad nad oma alget käitumist muutma, sest institutsioonid on muutunud. Uuskeskaegsust ongi kõige parem vaadelda ajaloolise institutsionalismi raames, sest on võetud eeskujuna nii neofunktsionalismist kui valitsustevahelisusest ja proovitakse ajalooliselt seletada Euroopa Liidu kujunemist ja sealset integratsiooni. Samuti toetab teooria uuskeskaegsuse teesi võimude ülekattumisest ja et peale rahvusriikide on teisigi olulisi tegureid Euroopa kogukonnas, mis integratsiooni suunavad. Vaatlemaks, kuidas ajalooline institutsionalism uuskeskaegsuse teesiga sobib, tuleb võrrelda institutsioonide defineerimist. Põhimõtteliselt on need formaalsed või mitteformaalsed protseduurid, normid ja konventsioonid, mis on pandud organisatsioonilisse struktuuri või siis poliitilisse majandusse.⁸³ Need haldavad erinevaid valdkondi, alates suurfirmadest kuni ametiliikumisteni välja. Seega pole rahvusriikide valitsused lihtsalt integratsiooni mõjutavad faktorid, vaid nad peavad arvestama teistegi oluliste teguritega ja kokku moodustavadki nad peamise kandva jõu, mis kujundab edasist lõimumist või ka mittelõimumist. Institutsionalism oli populaarne Ameerika Ühendriikides, kus on täheldatud, et riigijuhtide otsused ei pruugi alati välja kujuneda vastavalt algselt plaanitule, kuigi tegemist on tugeva keskvoimuga föderaalriigiga. Heaks näiteks on Ühendriikide kongressi evolutsioon, praegune süsteem ei ole selline, milline oli ta algne eesmärk.⁸⁴ Algselt oli tegemist poliitikute lühiajalise projektiga, mille eesmärgiks oli oma huvide kaitsmine ja võimu suurendamine.

Sarnane tendents toimub ka Euroopas, kus puudub kindla keskusega autoritaarne üksus, aga sellegipoolest kogunevad valitsusjuhid, et leppida kokku edasistes arengutes. valitsustevaheliste arvates toimub neil kohtumistel kauplemine ja saavutatakse erinevad kompromissid, mida dikteerivad rahvusriigid, kes on selle nimel nõus loovutama osa oma iseseisvusest, et saada näiteks majanduslikku kasu. Ajaloolised institutsionalistid ei alahinda rahvusriikide mõju nendes läbirääkimistes, aga nad leiavad, et sageli ei pruugi kõik minna vastavalt esialgsele plaanile ja kui algselt ollakse väljas oma iseseisvuse eest, siis pikemas perspektiivis võivad need kokkulepped hoopis seda vähendada. Seal tulevadki oluliste teguritena välja institutsioonid üle Euroopa, mis võivad uute tingimuste

---

⁸³ Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary (1996), lk 6.

⁸⁴ Pierson, Paul (1994). The Path to European Integration: A historical institutionalist perspective, Harvard University and Russell Sage Foundation, lk 12

raames minna edasi oma teed, mitte nii nagu poliitikud algselt plaanisid, sest riigijuhid mõtlevad enamasti lühiajalises perspektiivis, lootuses saada tagasivalituks, vähemalt Euroopa Liidu riikides. Loodetakse kiiresti kasu saada, et vähendada kohaliku opositsiooni mõjuvõimu ning saada järgmistel valimistel oma kodanikelt tugevam mandaat. Seda võib nimetada nii-öelda nähtamatuks käeks, mil isegi järgmised valitsused, kes pole eelmise poliitika ja maailmavaatega nõus, peavad kinni pidama uutest reeglitest ja nende järgi oma programmi ellu viima ja siis seda oma riigi elanikele põhjendama. Selle tulemusena tahavad nad sõlmida uusi kokkuleppeid, mis on strateegilistel kaalutlustel lühemas perspektiivis ning seetõttu tulevikus ei pruugi oma algset eesmärki täita. Sellisel pidevalt muutuval maastikul saavad institutsioonid pidevalt kas võimu juurde või see väheneb, aga reeglina lõimumise süvenedes kasvab rahvusüleste organisatsioonide osakaal. Kuigi algselt tahtsid rahvusriigid oma iseseisvust kaitsta, võib ootamatult kasvada kohalike organisatsioonide nagu massiparteide või tööliste ühingute sõnaõigus. See toetab osaliselt uuskeskaegset maailmapilti, mille järgi võim on fragmenteerunud ja lojaalsussidemed kuuluvad eri osapooltele mitte ainult rahvusriikidele. Sündmuste peamiseks kandjateks on omavalitsuste poliitikud, kes tegutsevad omakasupüüdliselt ja ei vaata kaugemale tulevikku. Senikaua, kui peamiseks jõuks on endiselt traditsioonilised võimukandjad, ei saa eksisteerida uuskeskaegset Euroopa kogukonda. Peale rahvusriikide reageerimise tuleb demokraatlikus ühenduses arvestada üksikindiviidide käitumise ja eesmärkidega. Ükskõik, kui palju liikmesriigid oma valitsuste juhtimisel kogukonna poliitikas kaasa ei löö, leiavad nad end lõpuks suletud süsteemist, mis kitsendab valikuid ja tegevusvabadust ning kohustab järgima varem kokkulepitud seadusi.⁸⁵ See julgustab aga kodanikuühiskonna liikmeid seisma vastu oma valitsuse otsustele, leides et nende huvidega ei arvestata ja kardetakse, et kohalike iseseisvus on ohus. See toob uue tegurina kaasa mikro-tasandi rolli, kus kohalikud püüavad mõjutada üleliidulist poliitikat, teadmata, et nende tegevus võib tuua vastupidiseid tagajärgi. Kuna liikmesriigid domineerivad üleliiduliselt tehtavates otsustes ja kaitsevad selle käigus tugevalt oma strateegilisi huvisid, peavad nad arvestama eelmiste valitsuste otsustega, aga ka hetkel kohalikul tasandil olevaid aktiivseid ja mõjukaid indiviide, kes võivad mõjutada tulevase valimisi. Seega seisavad rahvusriikide valitsused

---

⁸⁵ Shackleton, Michael (1992). "The Delors II Budget Package," in Neill Nugent, ed., *The European Community*, lk 20.

dilemma ees, sest peavad paratamatult arvestama erinevate huvigruppidega, samal ajal pidama kinni varem kokku lepitud seadustest, mis ei pruugi neile meeldida. Seetõttu leiavad institutsionalistid, et erinevalt valitsustevaheliste teooriast, mil rahvusriigid on peamised otsustajad, annab ajalooline institutsionalism ülevaate rahvusriikide piirangutest, miks tekib võimalus autonoomsete rahvusülestes organisatsioonide esilekerkimiseks. Kui järgmisel korral soovivad rahvusriigid omavahel milleski kokku leppida, peavad nad juba paratamatult arvestama uute osalistega Euroopa kogukonnas, mille tulemusena võib nende roll isegi kasvada.⁸⁶ Institutsionalistid on huvitatud kõikidest riiklikest ja sotsiaalsetest institutsioonidest, mis avaldavad mõju valitsuste otsustele ja nende suhetele võimul olevate gruppidega. Peale institutsioonide eristatakse teisigi olulisi faktoreid, millega tuleb arvestada.⁸⁷ Kõik see kinnitab osaliselt uuskeskaegsuse teesi võimu fragmenteerumisest ja lojaalsussidemete muutumisest ning näitab, et Euroopa integratsioon on selle peamiseks aluseks.

Euroopa riikides, näiteks Suurbritannias või Rootsis, on kihistumine suurem kui Ameerika Ühendriikides.⁸⁸ Seetõttu sõltuvad riigid ja nende juhid oluliselt rohkem indiviide esindavatest struktuuridest, nagu töölisühingud või ettevõtjate liidud ning tagasivalimise huvides arvestavad pidevalt nende vaadetega. Institutsionalistide meelest on Euroopa integratsioon seda isegi süvendanud, mida on mõjutanud kindla keskuse puudumine, minnes seetõttu vastuollu neofunktsionalismiga, mis nägi ette võimu järkjärgulist koondumist ühte keskusesse. Siiski pole Euroopa kogukond enam multilateraalne instrument, mis on tugevalt individuaalsete rahvusriikide kontrolli all. Leitakse, et selle asemel on arvestatavate jõududena rahvustevahelised ühendused, kohalikud kogukonnad ning kohalik poliitika peab arvestama üleliiduliste huvide ja tagajärgedega.⁸⁹ Liikmesriigid mitte ei loobu vabatahtlikult oma otsustusõigusest, vaid tänu süvenevale integratsioonile see ongi piiratud ja enam pole tegemist autonoomsetest riikidest koosneva organisatsiooniga, vaid ühtse kogukonnaga, kus kehtivad omad seadused ja mängureeglid.⁹⁰

---

⁸⁶ Pierson, Paul (1994), lk 25.

⁸⁷ Thelen, Kathleen; Steinmo, Sven (1992). *Historical Institutionalism in Comparative Politics*, Cambridge University Press, lk 2.

⁸⁸ Samas, lk 11.

⁸⁹ Pierson, Paul (1994), lk 38.

⁹⁰ Pierson, Paul (1994), lk 38.

Kokkuvõttes on institutsionalistid kõige lähemal uuskeskaegsuse teesile, kus autoriteet koosneb ülekattuvast ja mitmekordsest lojaalsusest, mida hoiavad koos erinevad üksikeisega võistlevad struktuurid.⁹¹ Kui neofunktsionalistide ja valitsustevaheliste käsitluste põhjal võis oletada, et millalgi tulevikus võib senise integratsiooni jätkumise käigus välja kujuneda uuskeskaegsust meenutav maailmakord, siis eriti ajalooline institutsionalism leiab, et juba praeguseks on välja kujunenud teatud laadi olukord, kus erinevad organisatsioonid võistlevad omavahel ja rahvusriikide roll on pidevalt vähenemas. Samas nenditakse, et rahvusriikide roll on endiselt tähtis ja niikaua kui nad on põhiotsustajad, ei toimu suuremat võimude fragmenteerumist. See on pideva integratsiooni käigus süvenenud ja kohalikud valitsused ei suuda enam arengut täielikult kontrollida ning peavad arvestama teiste huvigruppidega, mis loob võimaluse uuskeskaegsele maailmapildile tänu üha süvenevale Euroopa integratsioonile.

---

⁹¹ Friedrichs, Jörg (2001), lk 475.

3.4. MITMETASANDILINE VALITSEMINE JA UUSKESKAEGSUS

Mitmetasandiline valitsemine on üks kaasaegsemaid Euroopa integratsiooni teooriaid. Peamisteks idee autoriteks olid 1990ndate alguses Liesbeth Hooge ja Gary Marks. Teoria loodi vastukaaluks Euroopa Liidu integratsiooni käsitlustele, mis vaatles liitu kas konföderatiivses või föderatiivses võtmes. Föderatiivset Euroopat pooldasid peamiselt neofunktsionalistid, kes nägid võimu koondumist ühte keskusesse, ehk siis Euroopa Liidu puhul Brüsselisse. Konföderatsiooni idee peamised pooldajad olid intergovernmentalistid, kes rõhutasid rahvusriikide osatähtsust ja väitsid, et Euroopa kogukond koosneb autonoomsetest rahvusriikide kogukondadest, mis lepivad omavahel peamistes otsustes kokku ja loovutavad osa oma iseseisvusest ainult siis, kui see on neile endile kasulik. Mõlemas teorias on viiteid sellele, et tulevikus on võimalik uuskeskaegne maailmapilt, kuid pigem nähti maailma kindlates struktuurides ja reeglites, mitte fragmenteeruruna, kus lojaalsus ei kuulu enam ainult ühele kindlale keskusele, olgu see siis rahvusriigi pealinn või üleliiduline keskus Brüsselis.

Viimastel kümnenditel on kaks trendi, mis on seletanud mitmetasandilise valitsemise teooriat. Esiteks, poliitilised jõud ja struktuurid on Euroopas viimastel kümnenditel tõsiselt muutunud, ühes spektri otsas on sub-rahvuslikud jõud ja teises rahvusülelised struktuurid, kusjuures mõlemate osatähtsust ja neile pandud kohustused on Euroopa integratsiooni käigus püsivalt kasvanud.⁹² Näiteks Pariisi metropolis on üle 1300 kohaliku valitsuse, mille huvidega tuleb rahvusülestel tasanditel arvestada.⁹³

Kui institutsionalismi teooria vaatles eelkõige institutsioonide tähtsust ja seda, et rahvusriikide valitsused peavad nendega arvestama ja sageli seetõttu oma isiklike huvidega vastuollu minema, siis mitmetasandilise valitsuse teooria käsitleb põhjalikumalt Euroopa Liitu ja loob kaootilise pildi, kus rahvusriigid peavad lisaks nende endi poolt loodud rahvusülestele institutsioonidele arvestama muude faktoritega, kelleks võivad olla näiteks aktiivsemad kodanikud, kohalikud omavalitsused või siis erinevad regionaalsed

---

⁹² Ongaro, Edoardo (2015). Multi-Level Governance: The Missing Linkages. Northumbria University, lk 15.

⁹³ Samas, lk 16.

institutsioonid, nagu näiteks rahvusüliskoolid, kes teevad omavahel üleliidulist püsivat koostööd ja kes reeglina on huvitatud selle jätkamisest, sest see on neile kasulik, kuigi võib vähendada kohaliku rahvusriigi iseseisvust.

Globaliseerumise tõttu on maailm viimasel poolsajandil pidevalt muutunud, ning aktuaalseteks on muutunud teemad, mis varem ei olnud valitsusjuhtide kokkusaamistel eriti olulised. Headeks näideteks on kliimamuutused, urbaniseerumine, terrorism või rahvastikuränded. Kõik need probleemid nõuavad tõsisemat koostööd kõikidel juhtimistasanditel, nii sub-rahvuslikul, rahvusülesel kui riikide valitsuste vahel. Ajalooliselt kujunesid rahvusriigid Lääne-Euroopas välja eelkõige seetõttu, et võimaldada valitsustel mobiliseerida kõige enam ressursse. Riigiehitamine oli vajalik eelkõige sõjapidamiseks, sisemajanduse edendamiseks ja selleks, et valitsev eliit saaks oma alluvaid võimalikult efektiivselt ja maksimaalselt maksustada.⁹⁴ Kuna Euroopa ühiskond on arengus edasi liikunud, eelkõige tänu globaliseerumisele ja integratsioonile, siis riik kui Westfaali struktuur ei pruugi olla kivisse raiutud ning tema vajadused võivad muutuda eelpool mainitud tingimuste tõttu. Seetõttu on muudetud juhtimismudelit, et olla võimalikult efektiivne ja lahendada uusimal ajal tekkinud aktuaalseid probleeme, mille tõttu on rahvusriikide senine monopoolne ainuvõim lõppenud ja arvestama peab uute organisatsioonidega ja seda mitte ainult rahvusülesel tasandil. See võib tekitada kaootilisema maailmakorra, mis meenutaks uuskeskaegsust, kuid ei pruugi vähendada Euroopas toimuvat integratsiooni, vaid hoopis kiirendada seda. Seetõttu ei pruugi uuskeskaegne maailmakord olla takistuseks edasisele integratsioonile, vaid vastupidi, võib seda kiirendada ja sobiks kaasaegsesse maailma palju paremini kui võimumonopoliga rahvusriigid, vähemalt Euroopa kogukonnas. Enamasti sub-rahvuslikud tasandid toetavad suuremat lõimumist Euroopa kogukondade vahel ning ei tööta selle vastu.⁹⁵ Tavaliselt sub-rahvuslikud autoriteedid ja mitteeraldumist pooldavad regioonid pooldavad föderaalset Euroopa Liitu ning lisaks sellele suurema otsustusõigusega rahvusüleseid struktuure keskuses.⁹⁶ Nende vastased on rahvuslased, kes pooldavad kohalikust keskvõimust eraldumist, nagu näiteks Kataloonia, ning nende

---

⁹⁴ Marks, Gary. Hooghe, Liesbeth. Blank, Kermit (1996). European Integration from the 1980s: State Centric-v. Multi-level Governance. Marks, Gary. Hooghe, Liesbeth. Blank, Kermit JCMS, lk 350.

⁹⁵ Hooghe, Liesbeth (1995). The European Union and Multi-Level Governane in Practise. Patterns of Subnational Involment: Expansion, Divergence, Complexity, lk 22.

⁹⁶ Samas, lk 23.

ideaaliks oleks konföderatiivne Euroopa Liit, kus autonoomsed osad otsustaksid intergovernementalistide kokkuleppelistel traditsioonidel üldjoontes kõik olulisema. Enamasti on sellised jõud opositsioonis ning nende mõjujõud ei ole suur, kuid hoolimata sellest kujutavad nad piisavat poliitilist jõudu, mis sunnib keskvõimu poliitikuid nende huvidega arvestama ning muudab olukorra komplitseeritumaks. Seetõttu võivad valitsused, soovides vabaneda vastutusest, lükata olulisemad otsused rahvusülesele tasandile.⁹⁷ See haakub osaliselt institutsionalistide teesiga, et institutsioonid mõjutavad järgneva protsessi käigus välja kujunenud sündmusi,⁹⁸ kuid seal vaadeldakse olukorda eelkõige rahvusülesest aspektist, mitte kohalikul sub-rahvuslikul tasandil nagu seda kajastab mitmetasandiline valitsemine. See on üks peamisi põhjusi, miks kohalikud poliitikud eelistavad üleliidulistele organisatsioonidele enesemääramist juurde anda. Erinevalt rahvustevahelisuse teooriast, mil riigid tegutsevad omakasu huvides, võivad kohalikud valitsejad lähtuda omakasust, et veeretada endilt ära vastutusekoorem ja mitte kaotada nende kodanike hääli, kes on otseselt vastu integratsioonile ja suuremale lõimumisele või sooviksid üldse välja astuda Euroopa kogukonnast, sest tunnevad, et nende enesemääramise õigus on ohus. Nende sub-rahvuslike jõudude osa, kes tunnevad, et integratsioon tuleb nende huvidele kahjuks, jääb reeglina marginaalseks. Selle peamiseks põhjuseks on pärast Teist maailmasõda kujunenud poliitiline ja regionaalne maastik Euroopas. Peale selle on rahvusülesed institutsioonid laiema integratsiooni poolt, mis tugevdab nende mõjuvõimu. Euroopa Komisjon soovib alati sub-rahvuslike jõududega ühisosa leida.⁹⁹ Sageli lähevad rahvusülesed üksused kohalikest keskvalitsustest mööda ja suhtlevad otse nende haldusüksustega ning julgustavad neid tegema omavahelist koostööd üle Euroopa, tehes seda rahvusriikide endi nõusolekul, mis vähendab veelgi traditsioonilise rahvusriigi enesemääramisõigusi. Heaks näiteks on Baden Württemberg Saksamaal, mis mängis üle teised liidumaad ja lõi koos Lombardia, Kataloonia ja Rhone-Alpidega assotsiatsiooni dünaamiliselt arenevate regioonide jaoks – „neli mootorit“.¹⁰⁰ Teised provintsid on pärit vastavalt Itaaliast, Hispaaniast ja Prantsusmaalt. Selles koostöös oli sõnaõigus lisaks kohalikele regionaalsetele valitsusjuhtidele ka kohalikel ettevõtetel, kes olid huvitatud koostööst. Seega oli huvi

---

⁹⁷ Marks, Gary; Hooghe, Liesbeth; Blank, Kermit (1996), lk 349.

⁹⁸ Aspinwall, Mark ja Schneider, Gerald (1994), lk 2.

⁹⁹ Hooghe, Liesbeth (1995), lk 23.

¹⁰⁰ Hall, A, Peter; Jacoby, Wade; Levy, Jonah. Meunier, Sophie (2014). *The Politics of Representation in the Global Age*. Cambridge University Press, lk 165.

mitmetasandiline ja initsiatiiv ei olnud pealinnas resideeruva keskvõimu käes. Sarnaseid juhtumeid on ajalooost veelgi, näiteks ühendus RETI-Regions of Europe for Technological Innovation, loodi Nord-Pas de Calais (Prantsusmaa), Nordrhein-Westphalen (Saksamaa), Hainaut (Belgia), West Yorkshire (Suurbritannia) poolt.¹⁰¹ Sealgi oli eesmärk teha koostööd, mille käigus arendada kohalikku majandust ja teadust, minnes mööda valitsuse tasandil otsustajatest. Kõik need kohalikud regioonid on tihedama integratsiooni poolt, sest see on neile kasulik, kuigi nende valitsused võivad olla palju skeptilisemad. See kinnitab uuskeskaegsuse teesi, sest kodanike lojaalsus ei pruugi kuuluda enam monopoolselt rahvusriigile kui tervikule, vaid see võib jaguneda ettevõtetele, mis neis regioonides teevad omavahel koostööd, kohalikele keskustele ja alles siis pealinnas resideeruvale valitsusele, seda eelkõige majanduslikel põhjustel. See ei pruugi vähendada kohalike patriotismi ja tahet oma riigi probleemides kaasa rääkida, aga kindlasti pooldatakse tugevamat integratsiooni, mille käigus Westfaali stiilis võimustruktuur fragmenteerub, aga tagab inimestele suurema heaolu. See näitab, et Euroopa kogukond teeb omavahel rahvusriikide üleselt koostööd ning enam ei ole tegemist autonoomsetest osadest koosneva struktuuriga, vaid ühtse kooslusega, mis samal ajal ei liigu föderatiivsuse suunas.

1970-2000 sõlmiti Euroopa kogukonnas üle 150 rahvusvahelise keskkonda puudutava kokkuleppe. Enamik neist keskendus spetsiifilisele poliitikale, varieerudes lennukite mootorite emissioonidest, kliimamuutustest kuni troopilise puiduni.¹⁰² Enamik neist üleliidulistest lepingutest ei ole valitsuste vahelised, paljud neist on sõlmitud 25 000 erineva organisatsiooni, sageli isegi erafirmade või kodanikeühenduste vahel.¹⁰³

Kohalike regioonide omavahelist koostööd on soodustanud Euroopas levinud valimissüsteem, mis soosib reeglina suuremaid massiparteisid, mis asuvad poliitilise skaala keskel ning proovivad esindada võimalikult üldiseid huvisid ega esinda kindlalt ühte regiooni. Kuna regioonide tähtsus on Euroopa integratsioonis pidevalt kasvanud, pole nende huvid kohalikus parlamendis piisavalt esindatud ja seetõttu on Euroopa Komisjon aktiivselt toetanud sub-rahvuslikku mobilisatsiooni, et luua vastukaal

---

¹⁰¹ Hall, A, Peter Jacoby, Wade; Levy, Jonah; Meunier, Sophie (2014), lk 165.

¹⁰² Hooghe, Liesbeth; Marks, Gary (2002). Types of Multi-Level Governance European Integration online Papers, lk 10.

¹⁰³ Samas, lk 11.

keskvõimu ametnikele ja saavutata paremaid tingimusi läbirääkimistel valitsusjuhtidega.¹⁰⁴ See on teinud poliitika ja juhtimise kohmakamaks ja killustunumaks, kus otsuste tegemine võib venida ja lojaalsussidemed jagunevad eri huvigruppide vahel. See peegeldub Euroopa poliitilise pildi muutumises, kus ligi sajandi domineerinud demokraatlik struktuur Lääne-Euroopas on algsest parem/vasakpoolsest dimensioonist muutunud. Ühel poolel oli võrdsusele rajatud riigi tihedam kontroll majanduse üle, sellele vastandus majandust arendav turumajanduslikku ühiskonda pooldav poliitika. Poliitiliste parteide jaoks meenutab Euroopa integratsioon U-kuju. Keskel olevad parteid reeglina toetavad ja mida rohkem äärel, hoolimata vasak või parempoolsusest, seda rohkem vastandatutakse Euroopale ja nähakse selles oma probleemide algseid põhjusi.¹⁰⁵ Pideva integratsiooni käigus on valitsusjuhid kohalikul tasandil võtnud vastu lühiajalisi otsuseid, kuuludes traditsioonilistesse vasak- või parempoolsetesse parteidesse. Selle käigus, nagu näitab mitmetasandilise valitsemise ja institutsionalismi teooria, on tugevnenud supra- ja subnatsionaalsed jõud ning valitsuste vahelised kokkulepped ei täida sageli oma algseid eesmärke, mistõttu on viimasel kahel-kolmel kümnendil tekkinud uued poliitilised ühendused, mis on mures elustiili, ökoloogia, kultuurilise mitmekesisuse või sisserände pärast.¹⁰⁶ Selle käigus on traditsioonilised parteid veelgi rohkem surutud tsentrisse ning otsustusõigust antakse veelgi rohkem üle teistele organisatsioonidele, lootuses osast vastutuskooormast distantseeruda. Seetõttu erineb kunagiste parem- ja vasakpoolsete maailmavaade tänapäeval üha vähem. Olles surutud poliitilisse tsentrisse, lootuses saada enamust valijate häältest, on nad pidanud tegema maailmavaatelisi kompromisse, samas kaasa minema integratsiooni käigus tekkinud uute reeglitega Euroopa kogukonnas. Uued poliitilised jõud ei pruugi alati olla integratsiooni vastased, näiteks rohelised on reeglina selle pooldajad,¹⁰⁷ lihtsalt koostöö nendega pole vanadele parteidele nii mugav kui seda on näiteks vastandliku ilmavaatega traditsiooniline partei, olgu siis parem- või vasakpoolne, sest mõlemad on liikunud skaalal tsentrisse ja harjunud võimu nimel rohkem kompromisse tegema ning orienteeruvad paremini Euroopa üldises kogukonnas. Seetõttu jäävad paljud kodanike huvid riiklikes esindusstruktuurides esindamata ja nad

---

¹⁰⁴ Hooghe, Liesbeth (1994), lk 24.

¹⁰⁵ Hooghe, Liesbet; Gary, Mark (2000). European Integration and Democratic Competition, lk 1.

¹⁰⁶ Samas, lk 2.

¹⁰⁷ Samas, lk 3.

pöörduvad teiste institutsioonide poole, süvendades nii mitmetasandilist valitsemist ja sageli omaenese teadmatusest integratsiooni ning andes võimaluse uuskeskaegsuse tekkimiseks Euroopa Liidus.

Mitmetasandiline valitsemine kui teooria ei leia, et rahvusriigid kaotaksid oma iseseisvuse Euroopa integratsiooni tagajärjel. Leitakse hoopis, et senisest enam peavad nad arvestama mitmete supnatsionaalsete ja rahvusüleste organisatsioonidega, mis võib senist klassikalist Westfaali süsteemset riigi ainuotsustamise monopoli kõigutada. See aga ei tähenda, et mitmetasandiline valitsemine kattuks täielikult uuskeskaegsusega, sest ei toimu võimude fragmenteerumist, kuigi tõdetakse, et süsteem on kaootilisem kui see oli enne kaasaegse Euroopa kogukonna tekkimist. Riigijuhid ei suuda enam täielikult kontrollida rahvusüleseid ühendusi, seda isegi kollektiivselt tegutsedes.¹⁰⁸ On tekkinud uued kommunikatsioonikanalid, poliitikud peavad leidma traditsiooniliste juhtimismeetodite asemel uusi lahendusi, et kohaneda uute reeglite ja muutunud oludega. Enamasti leitakse, et mitmetasandiline valitsemismudel pole püsiv ning tegemist on hetkel ajutise nähtusega. Ei ole ka teada mis suunas integratsioon Euroopas edasi läheb.¹⁰⁹ Seetõttu, kui toimub edasine reeglite ja traditsioonide muutumine, võib mitmetasandilisest valitsemisest tõesti välja kujuneda uuskeskaegne Euroopa. Senini on Euroopa Liidu integratsiooni teooriatest mitmetasandilise valitsemise teooria kinnitanud kõige reaalsemalt selle tekkimist.

---

¹⁰⁸ Marks, Gary; Hooghe, Liesbeth; Blank, Kermit (1996), lk 372.

¹⁰⁹ Samas, lk 373.

4. UUSKESKAEGSUS PRAKTIKAS

Käesoleva lõputöö raames vaadeldud Euroopa integratsiooni teooriad on kõik sarnasel seisukohal selles, et edasine lõimumine peaks olema demokraatlik, rahumeelne ja suunatud eelkõige majandusliku koostöö suurendamisele. Uuskeskaegne maailmakord Euroopa Liidus saab tekkida ainult jätkuva integratsiooni tulemusena, sest selleks on vajalik parem riikide koostöö, mille käigus Westfaali süsteemi rahvusriikide roll muutub ja annab teed uutele võimalustele, mille käigus otsustusprotsess pole enam nii vertikaalne ning senine võimukorraldus on fragmenteeritud. Ükski Euroopa integratsiooni teooria ei lükka ümber ega ei kinnita, et uuskeskaegsus oleks võimalik, kuid sellele kõige lähemale jõuab mitmetasandilise valitsemise teooria, mis on kõige kaasaegsem. Uuskeskaegsus praktikas vaatlebki, kas see oleks Euroopa konkurentsile maailmamajanduslikus mõttes kasulik ning kuidas see avalduks näiteks tehnika arengus ning uute tööstussuundade kasutuselevõtus.

Samasugust eluviisi, mida viljeletakse Euraasia mandri kõige läänepoolsemas osas, pole suudetud kusagil täpselt jäljendada. Kuigi Ameerika asutati Euroopalikke väärtusi aluseks võttes nagu seda on näiteks Briti kaubandus, Prantsuse revolutsiooni vabadused ja seda veelgi laiemal skaalal, siis sajandite jooksul on sealne ühiskond oma geograafilise eripära tõttu arenenud suunas, millel on oma kultuur ja eripära. Lahknemine kaasnes juba sellega, et kui Ameerika Ühendriigid tõusid ise globaalseks liidriks, pidid nad seetõttu omaks võtma uusi vaimseid, majanduslikke ja teisi elemente mujalt maailmast.¹¹⁰ Nüüdisajaks on suutnud kaasaegse tehnoloogiaga kohaneda peale eurooplaste ja ameeriklaste ka mitmed Aasia riigid, tuntumad neist Jaapan ja Hiina. Mõlemad riigid adapteerusid muutuva maailmaga vastavalt 19. ja 20. sajandil ning kohandasid ümber oma ühiskonda, võttes omaks läänelike majanduspõhimõtteid, kuid säilitades selle käigus oma sõltumatuse ja võimaluse iseseisvalt edasi minna tehnoloogilistes edusammudes. Selles protsessis omandasid nad Euroopas tekkinud Westfaali süsteemi, mis määras kindlaks rahvusriikide õigused ja kohustused omal territooriumil. Pärast 1648. aastat on aset leidnud kolm tööstuslikku revolutsiooni. Esimene neist kasutas vee

---

¹¹⁰ Maçães, Bruno (2018). Some thoughts on the US's position in a Eurasian world. <https://threadreaderapp.com/thread/977992712044666880.html> (05.05.2018)

ja auru jõudu, et mehhaniseerida tootmist, teine elektrit, et arendada välja masstootmine ja kolmas elektroonikat koos informatsiooni tehnoloogiaga, et arendada välja automaatne tootmine.¹¹¹ Kõikide nende pööretega on Euroopa seni hästi toime tulnud, sageli olles olnud ise nende eestvedajaks. Tulevastel aastakümnetel liigub areng neljanda revolutsiooni suunas, mis muudab fundamentaalselt maailma majandust, ühiskonda ja üksikisiku identiteeti.¹¹² Arvatakse, et erinevalt eelmistest, seekordne revolutsioon areneb eksponentsiaalselt, mitte lineaarselt. Selle põhjuseks on üha integreeritum maailm, kus tehnoloogia areneb aina kiiremini.¹¹³ See nõuab üha suuremat omavahelist koostööd avaliku ja erasektori vahel, samuti rahvusüleste ning kohalike riikide vahel, kuid ka riikide ning tema halduses olevate kohalike omavalitsusüksuste vahel.

Seetõttu oleks uuskeskaegsus sarnaselt Westfaali süsteemile, Euroopale unikaalne võimalus võtta omaks ühiskonnamudel, mis soodustab kõige rohkem tehnilist ja majanduslikku arengut. Kui riikide roll muutub ja nad peavad arvestama eelpool mainitud faktoritega, nagu on seda Euroopa integratsioonis seni juhtunud, siis selle tulemusena on suurenenud omavaheline koostöö, kus sageli pealinnades asuvad valitsused on kiirema ja efektiivsema majandamise mõttes jäetud tagaplaanile. Selle tulemusena on riigid Euroopas aina rohkem muutunud föderatsioonideks, kus on mitu mõjuvõimsat administratiivset keskust, oma majanduslike ja poliitiliste huvidega¹¹⁴, nagu näiteks Saksamaa, mis ise sisemiselt meenutab osaliselt Euroopa Liitu, mis on hetkel lõtv föderatsioonilaadne ühendus, mitme tugeva keskusega. Oma rahvusüleste organisatsioonidega see samal ajal nõrgestab liikmesriikide pealinnade otsustusõigusi, kuid samal ajal on kõik seal vabatahtlikult, sest see on tulusam ning rahumeelseim lahendus, mis seni on siinsel kontinendil eksisteerinud. Samal ajal kui Euroopa Liit on mitmete rahvaste ühendus, on ta paralleelselt andnud tõuke riikide sees olevatele kohalikele omavalitsustele suuremaks autonoomiaks, mis näiteks Kataloonia puhul on viinud iseseisvuspüüdlusteni või suurlinnade palju suuremale enesemääramisõigusele, kus nad osalevad iseseisvalt aktiivselt välisinvesteeringute otsimisel ning omavad selle

---

¹¹¹Schwab, Klaus (2016). The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond, <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> (04.05.2018)

¹¹² Schwab, Klaus (2017). The fourth industrial revolution. Crown Business, lk 2.

¹¹³ Samas, lk 5.

¹¹⁴ Khann, Parag (2016). Connectography. Random House, lk 95.

käigus aina suuremat poliitilist sõnaõigust enda tuleviku määramisel, nii nagu see toimus suuremas ulatuses ka keskajal. Seetõttu ei saa globaliseerumist ja Euroopa integratsiooni pidada täielikuks vaenlaseks kohalikule enesemääramisõigusele, kuigi otsustusmehhanismid selle käigus muutuvad senisest korraldusest kardinaalselt. See ei pruugi tähendada seda, et riigid ja nende poliitilistes keskustes asuvad pealinnad kaotavad oma mõjuvõimu täielikult, kuid nende toime oma territooriumi hallata muutub ja selle käigus ühiskond fragmenteerub, mis ei pruugi riikidele strateegiliselt majanduslikus plaanis üldse kahjulik olla. Euroopa koosneb väikestest riikidest ja nagu Prantsuse sotsioloog Raymond Aron kirjutas juba 1945. aastal, et kui ta tahab konkureerida kaasaja suurtega, peab see saama üheks.¹¹⁵ Paraku on senine rahumeelne integratsioon näidanud, et ühtset Euroopat on majanduslikult suhteliselt keeruline luua, kuid selle käigus on tõusnud esile ajalooliselt esmakordsed nähtused nagu rahvusülelised jõud ning paralleelselt ka rahvussisesed jõud, mis omavahel koostööd tehes teiste üksustega nagu erasektoriga ning miks mitte ka riikidega võivad ühiselt olla veelgi edukamad kui vanamoodne lahendus ühe tugeva keskusega Euroopast. Tsentraalse juhtimisega Euroopa koosneks omalaadsetest kultuuridest ja rahvustest, muutes nii selle haldamise suure tõenäosusega ülimalt kalliks ja bürokraatlikuks ning seetõttu ei lahendaks peamisi probleeme, et olla maailma tasemel konkurentsivõimeline. Euroopa uudsest olukorrast, kus integratsiooni käigus on lähenetud uuskeskaegsele maailmapildile ning see on tulnud kasuks kõigile, on näiteks Max Plancki Ühingu poolt loodud uus tehniline keskus Cyber Valley.¹¹⁶ Seal teevad omavahel koostööd kohalikud omavalitsused, Stuttgart ja Tübingen, kaks tehnikaülikooli, kohalikud ettevõtjad Daimler ja Bosch, kuid samal ajal on investeerimisest huvitatud ka välismaised firmad nagu Amazon. Protsess on olnud kiire ja meelitanud ligi inimesi ja ettevõtjaid üle maailma, olles selle käigus kasuks kogu Euroopa kogukonnale, kuigi Saksamaa valitsuse otsene osa selles projektis on marginaalne. Kaudselt on see aga just Berliinis resideeruva keskivõimu saavutus, kuna just nemad on soodustanud integreeritud ettevõtlust, kus üle Euroopa teevad erinevad huvigrupid omavahelist koostööd, mille käigus on neile jäetud autonoomne vabadus ise oma valikuid teha. Selline võimude ülekattuvuse mudel on palju efektiivsem, kui kuskilt kaugel keskusest juhitud süsteemne juhtimine. Peale selle, et

---

¹¹⁵ Macaes, Bruno (2018). The dawn of Eurasia. Penguin, lk 13.

¹¹⁶ McGee, Patrick (2017). Germany's Cyber Valley aims to become leading AI hub. <https://www.ft.com/content/1d0b2770-7226-11e7-93ff-99f383b09ff9> (05.05.2018)

selline mudel on kiirem ja parem klassikalisest Westfaali stiilis riigi majandusest, on see ka palju konkurentsivõimelisem maailmamajanduses. Tänapäeval pole liberaalse turumajanduse riigid enam ainsad, kes on suutnud kasutusele võtta kaasaegse tehnika. Heaks näiteks on Hiina riigikapitalism, kus riigi omanduses olevad pangad investeerivad pidevalt ettevõtlusse, seda nii siseriiklikul kui ka globaalsel tasandil, jättes nii Euroopas baseeruvad ettevõtjad ebavõrdsesse olukorda. Seetõttu on oluline, et toimuks suurem koostöö huvituvate avaliku sektori üksustega, olgu need siis ülikoolid, linnad, liidumaad, riigid või kõik koos, kuid selle käigus tuleks säilitada liberaalne ettevõtlusvabadus, kus eraettevõtjad ei muutu valitsuse geopoliitilisteks tööriistadeks, nagu seda on juhtunud autokraatlikemates riikides, eriti Hiinas ja osaliselt kaasaegsel Venemaal. Sellepärast on oluline suurenev lõimumine, kus erinevad osapooled tunnevad omapoolset huvi koostööks ning uuskeskaegne maailmakäsitlus sobib selleks tuntumate integratsiooniteooriate järgi hästi.

Kuigi uuskeskaegne maailmapilt oleks maailmas esmakordne nähtus, saab seda vaadelda ja õppida ajaloolises kontekstis. Samuti tehti seda sajandeid tagasi Westfaali süsteemiga, mis oli omal ajal revolutsiooniline nähtus. Niisamuti nagu keskajal, kus võim oli killustunud, on Euroopa integratsiooni tulemusena tõusnud suuremate linnade osatähtsus ülemaailmsetes otsustusprotsessides. Keskajal olid müüri ümbritsetud asulad sageli maa ülemvalitsejast küllaltki tihti autonoomsed. Isegi neis suurlinnades, kus valitseja püsivalt resideerus, ei pruukinud ta ülemvõim all-linna üle olla täielik. Sel ajal koondus valitsusaparaat ümber juhi ja see liikus temaga kaasa, sõltuvalt ta asukohast ning sageli võis see aasta jooksul mitu korda muutuda, kas siis poliitilistel, sõjalistel või muudel põhjustel. Seetõttu omasid sellised olulised kohalikud keskused nagu London, Pariis või isegi Tallinn kohaliku omavalitsust, mis tegeles eelkõige sisemise elu korrastamisega. Kui senjööri võim osutus nõrgaks, siis võidi praktiliselt täielikult iseseisvuda, alludes monarhile ainult nimeliselt, nagu see juhtus näiteks Põhja-Itaalias. See võimaldas neil ajada iseseisvat välispoliitikat, mis parandas veelgi majanduslikku olukorda ning tulemuseks oli mõjukate linnriikide tekkimine, kellel oli suurel poliitilisel areenil võtmeroll ning oma majandusliku edu kinnistamiseks alustasid nad ise vallutussõdu, et parandada kaubavahetust ning muuta oma keskkonda turvalisemaks, meelitades sellega konkurentide juurest uusi kodanikke. Pragmatilistel kaalutlustel sõlmiti omavahel majanduslikke liite, mis näiteks Hansa Liidu puhul kasvas üle suuremaks poliitiliseks

ühinguks. Sarnastel puhtpraktilistel majanduslikel põhjustel on kaasaegsed omavalitsused asunud tegutsema palju iseseisvamalt, kuid erinevalt sajandite tagusest ajast, keskvalitsused toetavad sellist sündmuste käiku, kuna see on kasulik ka neile, kuna enamik nende kodanikke elab linnades¹¹⁷, ning mida rikkamad ja õnnelikumad nad on, seda tulusam üldisele riigikorraldusele. Seetõttu ei pea kartma, et uuskeskaegsuse puhul toimiks sarnane vastasseis, vaid pigem tehakse omavahelist koostööd ning see toimiks seda paremini, mida lihtsamini keskvoim oma regioonidele otsustamisõigust lubab. Enamasti on ainult keskusest koordineeritud suuremad projektid ilma kohalikku tasandit kaasamata suhteliselt ebaõnnestunud. Heaks näiteks on paljude riikide katse luua oma Silicon Valley. Selle loomisest on välja kujunenud isegi oma valem, mis on umbes selline¹¹⁸:

- a) ehitada mõnda linna suur ja ilus tehnoloogiapark,
- b) tuua sisse erinevaid riigisiseseid arendajaid,
- c) teha see atraktiivseks välismaistele teadlastele ja firmadele,
- d) luua sinna korralik taristu ümbritseva infrastruktuuriga,
- e) kaitsta seal loodud intellektuaalset vara,
- f) luua sobiv ettevõtluskeskkond.

Sellist valemit on kasutatud üle terve maailma ning see pole mujal töötanud.¹¹⁹ Max Plancki kogukond Saksamaal on sellest õppinud ja läinud teist teed. Proovitakse leida huvituvad linnad, ettevõtjad ja teadlased ning siis omavahel kokku leppida, kusjuures kõik osapooled annavad endast parima. Seetõttu on arendusse ja juhtimisse kaasatud rohkem spetsialiste ja toimitakse vastavalt turu nõudmistele, ja välditakse olukorda, kus kaugel asuv keskvoim asub suure edu ootuses kõike nullist üles arendama. Kõige olulisemaks on veel osapoolte endi initsiatiiv ja tahe ning seetõttu on tänapäeval kaasaegsed linnad ise aktiivsed enda reklaamimisel ja investorite otsimisel, konkureerides vahel nii ootamatult ka riigiaparaadiga, mis meenutab kaudselt keskaega, ainult sel korral

---

¹¹⁷ European Environment Agency (2017). <https://www.eea.europa.eu/themes/urban> (04.05.2018)

¹¹⁸ Ross, Alec (2017). *The industries of the future*. Simon & Schuster; Reprint edition, lk 193.

¹¹⁹ Samas, lk 193.

on prioriteediks parema ja jätkusuutlikuma arengu tagamine, et püsida konkurentsivõime maailmas. On pakutud välja, et kaasaegsed targad linnad võiksid samaaegselt koostööd teha föderaalsete valitsustega, kohaliku maakonnaga, ettevõtjatega, kes vastutavad infrastruktuuri eest, välismaise investoriga jne.¹²⁰ Samas ei pea uuskeskaegses maailmapildis koostöö peamiseks eestvedajateks olema kohalikud või riiklikud haldusüksused. Näiteks parema infrastruktuuri rajamisel võivad omavahel koostööd teha lihtsalt rahvaste ülesed organisatsioonid nagu Euroopa Liit ja investorid, olgu nad siis Euroopast, Hiinast, USA-st või tehes kõik omavahel korraga suuremate projektide puhul koostööd. Linnad võivad tunda kõige paremini kohalike elanike vajadusi kuid paljud projektid hõlmavad üleeuroopalist kogukonda, kõige paremaks näiteks on andmeside ja selle kaasajastamine. Uue 5G interneti võrgu loomist ja selle massidesse viimist peetakse üheks olulisemaks nurgakiviks neljandas tööstusrevolutsioonis ning nii mahukat projekti ei suuda ükski senine traditsiooniline jõud, isegi sellised suuriigid nagu Saksamaa ja Prantsusmaa piisavalt kiirelt läbi viia, et edestada sellega ülejäänud konkurente maailmas. Kahtlemata on just edumeelsed suurlinnad need, mis kaetakse esimestena parimate andmeside võrkudega, aga sellest hoolimata peaks osa initsiatiivist Euroopas tulema Brüsselist ja kohalikest pealinnadest, mis soodustavad suuretegevõtteid nendesse linnadesse investeerima ja vajadusel ise nii mahukaid projekte finantseerima. Linnade osaks jääb eelkõige parandada oma kohalikku keskkonda ja teha kihutustööd suurfirmades, pealinnades ja Brüsselis, et nad nõustuksid esimestena just nende juurde investeerima, kuid omavahel peavad kokkuleppele jõudma eelkõige rahvusvahelised jõud, kuna ainult neil on piisavalt ressursse, et nii kallis tehnoloogia kohalikule tasandile viia. Kui Euroopas on püsiva integratsiooni käigus kohalikud haldusüksused saavutanud suurema tegevusvabaduse, mis natuke võib tulevikus meenutada keskaegset ühiskonda, siis nende majanduslikku edu on märganud globaalsed konkurendid. Vabamajandustsooni, kus teatud asulatele antakse keskvalitsusest erinevaid soodustusi, alates maksudest kuni suurema poliitilise iseseisvuseni, on viimastel kümnenditel loodud üle terve maailma, alates Hiinast lõpetades Saudi Araabiaga. Seal on keskvalitsus neid projekte tugevalt toetanud, kuid Euroopa kogukonnas on see välja arenenud rohkem juhuslikult ja ette planeerimata, mida hästi kirjeldavad institutsionalismi ja mitmetasandilise Euroopa integratsiooni teooriad. Seetõttu on pilt siin kaootilisem, kuna

---

¹²⁰ Khanna, Parag (2018). *Connectography*, lk 325.

erinevalt näiteks Hiinast, kus rahvusriik on otsustanud luua vabamajandustsoonid, on siin ajalooliselt olnud teisigi tegijaid, muutes nii olukorra veelgi korrapäratumaks, kuid samal ajal lisades uusi võimalusi, eriti siis, kui erinevad huvigrupid kasutavad oma tugevust majanduslikult kasulikuks konstruktiivseks koostööks. See avaldub näiteks kaasaegses akutööstuses, millele ennustatakse suurt tulevikku ja seetõttu on sellele tööstusharule tähelepanu suunanud ka Euroopa komisjon. Tänu sellele, et Euroopa on maailmas esirinnas võitluses kliimasoojenemisega, on traditsiooniliselt huvitatud oldud puhtast energiast. Siiski on hetkel eurooplased akutööstuses oma globaalsetest konkurentidest maha jäänud. Algselt kõik suuremad liitiumioonakude tootjad, kes plaanisid siia oma tehaseid rajada olid välismaalt, Tesla, Samsung ja Panasonic.¹²¹ Kõigil neil firmadel on kogemusi koduelektroonika ja elektritööstusega, kuid tulevikus muudavad akud ka transporti ja tööstust. Aastaks 2025 peaks Euroopa akumulaatorisektor olema väärt ligikaudu 250 miljardit eurot.¹²² Et mitte ajast maha jääda, on Euroopa kutsunud üles kootööks rahvusüleasel tasandil. Selle tulemusena moodustati Euroopa Komisjoni eestvedamisel Euroopa patareiliit, kus kokku said mitmed esindajad Euroopa liikmesriikidest, finantssektorist, tööstusest, uurimiskeskustest jne.¹²³ See on julgustanud kohalikke Euroopa tootjaid looma oma suurtehaseid, et olla globaalselt konkurentsivõimeline, näiteks autotootja Daimler plaanib rajada kaks tehist Euroopasse, eesmärgiks omada mobiilseid tootmisvõimalusi ja olla esirinnas elektriautode tootmisel. Kuid patareiliit on tulnud kasuks eelkõige kohalikele ettevõtjatele, kes on saanud julgust investeerida ning riskida, näiteks Rootsi ettevõtte Northvolt plaanib uuele tehasele kulutada 4,7 miljardit eurot ning Saksa ettevõtte TerraE tahab ehitada elektritehast Saksamaale. Need otsused tehti pärast seda, kui oli sündinud Euroopa patareiliit, mis andis neile väiksematele ettevõttele julgust osaleda võidujooksus uues muutvas tööstusalas. Ilmselt oleks suuretehvõtte Daimler lõpuks suutnud need ehitised püstitada ka ilma Euroopa kogukonna toetuseta, kuid positiivne keskkond kiirendas kahtlemata nende otsustusprotsessi. Kuid kõige tähtsam on see, et tänu üleeuroopalisele koostööle julgesid seni tundmatud ettevõtjad vähese kapitaliga võistelda suurte välismaiste konglomeraatidega, mis ilma kohaliku toeta poleks õnnestunud. Samal ajal ei meenutanud see otsustusprotsess

---

¹²¹ Derler, Zak (2018). Europes coming gigafactory boom, mapped.

<http://www.climatechangenews.com/2018/03/28/europes-gigafactory-boom-mapped/> (05.05.2018)

¹²² https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/sefcovic/blog/batteries-are-about-recharge-our-economy_en (04.05.2018)

¹²³ Samas

riigikapitalismi, nagu see toimib Hiinas, vaid eelkõige erinevate struktuuride koostööd, kus rahvusülesed ja -sisesed jõud julgustasid eraettevõtlast investeerima, samal ajal ise maksumaksja raha kulutamata. Järgmiseks etapiks sai erinevate linnade võistlus üle Euroopa selle nimel, kuhu ehitatakse uued tehased. Oluliseks komponendiks sai kohalike omavalitsuste võimekus oma linna reklaamida ning see, kui hästi nad tegid koostööd valitsustega, et parandada oma regiooni investeerimiskliimat. Patareide üleeuroopaline liit on hea näide sellest, kuidas uuskeskaegne otsustusmudel on palju edukam kui traditsiooniline Westfaali süsteem, kus otsustusmehhanism on koondunud ühte keskusesse, pealinna. Andmesides pole Euroopa seni nii võimekas olnud. Kui ameeriklased (USA) keelasid Hiina ettevõtetel Huawei osaleda oma riigi telekommunikatsiooni infrastruktuuri rajamises, kartes, et seda kasutatakse luuramiseks¹²⁴, siis Euroopas on olnud nad edukad. Kohalikel ettevõtjatel nagu Ericson ja Nokia on Huawei-ga raske konkureerida, sest neil on praktiliselt võimatu osaleda Hiina turul, samal ajal toetab Hiina valitsus rahaliselt Huawei-d, et see saaks odavamalt teenust pakkudes üle võtta Euroopa andmesidet. Et võidelda agressiivse riigikapitalismiga, peaksid kohalikud andmeside ettevõtjad võtma eeskujuna patareialliansist ja tegema üle Euroopa kogukonnalist omavahelist koostööd, kus initsiatiivi ei näidata ainult rahvasteüleisel tasandil. Heaks näiteks on siin Saksa erakapitalil põhineva Siemensi ja Prantsuse riigi käes oleva Alstomi koostöö, loomaks ühist ettevõtmist rongide tootmiseks, et olla paremas konkurentsimaailmaturul.¹²⁵

Kõik käsitletud Euroopa integratsiooni teooriad leiavad, et suurem lõimumine peab toimuma rahumeelselt ja demokraatlikult. Ükski neist ei välista, et selle tagajärjel Euroopa ühiskond hakkab meenutama uuskeskaegset maailmakorda, kus senine Westfaali stiilis riiklik mudel on asendunud uue ühiskonnastruktuuriga. Uus maailmakord võib olla eurooplastele võimalus, eriti majanduslikult, mis oleks kõige parem vastus üha kiiremale globaliseeruvale maailmale. Senini on teised ühiskonnad endiselt kinni keskses juhtimises, kus näiteks Hiina või Venemaa puhul on selle roll isegi aja jooksul kasvanud,

---

¹²⁴ Cerulus, Laurens (2018) China's ghost in Europe's telecom machine.

<https://www.politico.eu/article/huawei-china-ghost-in-europe-telecom-machine/> (04.05.2018)

¹²⁵ Munich Joint Press Release by Siemens and Alstom (2018). Siemens and Alstom join forces to create a European Champion in Mobility.

<https://www.siemens.com/press/en/pressrelease/?press=/en/pressrelease/2017/corporate/pr2017090442co-en.htm> (05.05.2018)

väljendudes eelkõige riigikapitalismis. Seda on võimaldanud demokraatlike institutsioonide nõrkus ning isikuvabaduste tunduvalt väiksem osakaal kui Euroopa kogukonnas. Uuskeskaegne maailmakord areneks Euroopa integratsiooni teooriate puhul just eelkõige nendelt alustelt ning oleks seetõttu multikultuurses ühiskonnas kõige efektiivsem maailmakord, vähemalt majanduses. Kindlasti peitub selles ka senitundmatuid ohte, eriti mis puutub uute tegijate esile tõusmist, kel võivad puududa moraalsed kohustused kogukonna ees, ent sarnaseid probleeme võib näha ka Westfaali ühiskonnakorralduse puhul.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös käsitleti uuskeskaegse maailmapildi võimalikkust tänapäeval, seda eelkõige Euroopa integratsioonist lähtuvalt. Töö käigus anti ülevaade tuntumatest Euroopa integratsiooni teooriatest ja võrreldi neid uuskeskaegse maailmapildiga. Teooriate valikus lähtuti peamiselt parema ajaloolise ülevaate saamisest. Integratsiooni teooriatest ülevaate andmisel vaadeldi Euroopa Liidu arengut tema tekkimisest kuni kaasajani. Seda võrreldi uuskeskaegse maailmakorraga. Võrdluse käigus vaadeldi, kas viimase poolsajandi jooksul on uuskeskaegsusele jõutud lähemale või hoopis kaugenetud sellest ning kas uuskeskaegne maailmapilt on tänapäeval võimalik.

Töös leiti seoseid integratsiooni teooriate ja uuskeskaegsuse vahel. Kaks vanemat teooriat, neofunktsionalism ja valitsustevahelikus kujutavad Euroopa Liitu ja selle kogukonda täiesti erinevalt, võrreldes uuemate, institutsionalismi ja mitmetasandilise valitsemise teooriatega. See on põhjustatud muutusest maailmas, mil ei domineeri enam kaks suurriiki. Integratsiooni teooriate uurimine aitab mõista, kuidas Euroopa on aastakümnete jooksul muutunud ning miks ta on lähenenud uuskeskaegsele ühiskonnakorraldusele.

Ükski Euroopa Liidu integratsiooni teooria ei välistanud otseselt uuskeskaegsuse võimalikkust, kuid üldjuhul jõudsid sellele ühiskonnakorraldusele kõige lähemale uuemad käsitlused ja need autorid, kes on avaldanud oma uurimusi pärast külma sõja lõppu. Seetõttu ajaloolises kontekstis on töös täheldatud, et iga kümnendiga on Euroopa kogukond jõudnud uuskeskaegsusele aina lähemale. Seetõttu pole töös välistatud võimalust, et Westfaali riiklik süsteem võib kunagi kaduda ja selle asemele võib tulla midagi ajalooliselt uut, millest võib saada uus Euroopa reaalsus. Samuti jõuti järeldusele, et see saab toimuda ainult suurema ja integratsiooni raames, mis peab olema rahumeelne ja vabatahtlik ning suunatud eelkõige majandusliku võimekuse suurendamisele Euroopas.

Magistritöös vaadeldi uuskeskaegsuse võimalikkust praktikas, seda just majanduslikus käsitluses. Uuriti, kas see juba toimib mingil määral Euroopas, kas sellele viitavad ilmingud on tänapäeval edukad ning globaalselt konkurentsivõimelised. Kuna Euroopas puudub riigikapitalism, nagu seda on näiteks Hiinas, siis sageli jäävad eraettevõtted oma

ressursside poolest globaalselt kaotajaks ja seda sageli oma kodusel Euroopa kontinendil. Seetõttu on paljud ettevõtjad hakanud omavahel tihedamalt koostööd tegema, otsides samal ajal kontakte kohalike omavalitsustega, kes pakuvad parimat investeerimiskeskonda. Sellest tingitult on sageli muutunud pealinnades resideerivate valitsuste roll. Tulemuseks on see, et Euroopas tehakse üha rohkem mitmesugust omavahelist koostööd, mis meenutab mõneti uuskeskaegset ühiskonnakorraldust. Seetõttu on jõutud järeldusele, et uuskeskaegsus oleks Euroopale võimaluseks olla maailmas uuenduste ja konkurentsi poolest esireas, samal ajal tehes seda rahumeelselt ning demokraatlikult.

Magistritöö kirjutamisel toetuti peamiselt viimase poolsajandi jooksul avaldatud integratsiooni uurijate allikatele, mille peateemaks on peamiselt majanduslik lõimumine ja koostöö, lisaks on töös kasutatud mõningaid kaasaja majanduslikku ja poliitilist olukorda kirjeldavaid allikaid, et protsesse ja sündmusi paremini selgitada.

KASUTATUD KIRJANDUS

Allerkamp, Doreen K 2009. The Transformative Power of ‘Intergovernmental’ Council Policy-Making. Los Angeles, CA, April 23

Aspinwall, Mark and Schneider, Gerald 2000. Same menu, separate tables: The institutionalist turn in political science and the study of European integration, Palgrave.

Bickerton, J. Christopher; Hodson, Dermot; Puetter, Uwe 2014. The New Intergovernmentalism: European Integration in the Post-Maastricht Era, JCMS.

Bull, Hedley 1977. The Anarchical Society, Columbia University Press.

Bull, Hedley 2000. On international society, Palgrave Macmillan.

Cerulus, Laurens 2018. China’s ghost in Europe’s telecom machine.

<https://www.politico.eu/article/huawei-china-ghost-in-europe-telecom-machine/>
(04.05.2018)

Derler, Zak 2018. Europes coming gigafactory boom, mapped.

<http://www.climatechangenews.com/2018/03/28/europes-gigafactory-boom-mapped/>
(05.05.2018)

Davulis, Gediminas. Šadžius, Linas 2013. European Integration: Historical Aspects and Current Problems, Institute of Economics and Business. Vilnius

El Ouali, Abdelhamid 2012. Territorial Integrity in a Globalizing World: International Law and States’ Quest for Survival, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Friedrichs, Jörg 2001. European Journal of International Relations. The Meaning of New Medievalism , Sage Publications.

Fligstein, Neil 2009. Euroclash. Oxford University Press.

Gilbert, Mark 2011. European integration: A concise history, Rowman & Littlefield Publishers.

- Hall, A. Peter and Taylor, C.R. Rosemary** 1996. Political Science and the Three New Institutionalisms, Political Studies Association.
- Hall, A, Peter; Jacoby, Wade; Levy, Jonah; Meunier, Sophie** 2014. The Politics of Representation in the Global Age. Cambridge University Press.
- Hall, John** 1989. The State, Univ of Minnesota.
- Hooghe, Liesbeth** 1995. The European Union and Multi-Level Governane in Practise. Patterns of Subnational Involment: Expansion, Divergence, Complexity.
- Kalergi-Coudenhove, von Richard** 1926. Pan-Europa, New York, A.A. Knopf.
- Katznelson, Ira and Weingast, R. Barry** 2005. Intersections Between Historical and Rational choice of Institutionalism, Russell Sage Foundation.
- Khanna, Parag** 2016. Connectography. Random House.
- Macaes, Bruno** 2018. The dawn of Eurasia. Penguin. London.
- Mações, Bruno** 2018. Some thoughts on the US's position in a Eurasian world. <https://threadreaderapp.com/thread/977992712044666880.html> (05.05.2018)
- Marks, Gary; Hooghe, Liesbeth; Blank, Kermit** 1996. European Integration from the 1980s: State Centric-v. Multi-level Governance. Marks, Gary. Hooghe, Liesbeth. Blank, Kermit JCMS.
- McGee, Patrick** 2017. Germany's Cyber Valley aims to become leading AI hub. <https://www.ft.com/content/1d0b2770-7226-11e7-93ff-99f383b09ff9> (05.05.2018)
- Moravcsik, Andrew** 1993. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach, Harvard University.
- Meyer, W John; Rowan, Brian** 1977. Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony, The University of Chicago Press.
- Ongaro, Edoardo** 2015. Multi-Level Governance: The Missing Linkages. Northumbria University.

- Pierson, Paul** 1994. The Path to European Integration: A historical institutionalist perspective, Harvard University and Russell Sage Foundation.
- Ross, Alec** 2017. The industries of the future. Simon & Schuster; Reprint edition.
- Sandholtz, Wayne ja Stone Sweet** 2012. Alec. Neo-functionalism and Supranational Governance, Yale Law School.
- Schmitter, Philippe C.** 2002. Neo- Neo- functionalism, European University Inst.
- Schwab, Klaus** 2016. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> (04.05.2018)
- Schwab, Klaus** 2017. The fourth industrial revolution. Crown Business.
- Shackleton, Michael** 1992. The Delors II Budget Package," in Neill Nugent, ed., The European Community.
- Shore, Chris** 2000. Building Europe. The Cultural Politics of European Integration, Psychology Press.
- Slavicek, Louise Chipley** 2008. Great historic disasters. The Black death. Chelsea House Pub.
- Stone Sweet, Alec** 2002. Constructing Polities and Markets: An Institutional Account of European Integration, The University of Chicago.
- Zimmermann, Hubert; Dür, Andreas** 2016. Key Controversies in European Integration, Palgrave.
- Theiler, Tobias** 2005. Political Symbolism and European Integration, Manchester University Press.
- Thelen, Kathleen; Steinmo, Sven** 1992. Historical Institutionalism in Comparative Politics, Cambridge University Press.
- Wolfers, Arnold** 1965. Discord and Collaboration. Essays on Interantional Politics Johns Hopkins University Press.

Öztig, Laçin İdil 2010. Globalization and New Medievalism: A Reconsideration of the Concept of Sovereignty, Uluslararası Hukuk ve Politika.

European Community:.1993. A Liberal Intergovernmentalist Approach, University of Manchester.

European Enviroment Agency. 2017. <https://www.eea.europa.eu/themes/urban> (04.05.2018)

Munich Joint Press Release by Siemens and Alstom.2018. Siemens and Alstom join forces to create a European Champion in Mobility.
<https://www.siemens.com/press/en/pressrelease/?press=/en/pressrelease/2017/corporate/pr2017090442coen.htm> (05.05.2018)

The treaty of Rome, (1957) https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en (0.5.0.5.2018)

Treaty on European Union (Maastricht, 7 February 1992)
https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/5a6bfc79-757f-4d53-9379-ad23cc2cc911/publishable_en.pdf (0.5.05.2018)

SUMMARY

Neomedievalism in European integration

This Master's thesis deals with the feasibility of the neomedieval world view today on the basis of the European integration. An overview of the more known theories on European integration were given and they were compared to the neomedieval world view. The choice of theories was mainly based on getting a better historical overview. The development of the European Union from its creation to the present was studied to give an overview of integration theories. It was compared to the neomedieval world view. The comparison observed whether, during the last half century, neomedievalism has come closer or receded and whether the neomedieval world view is possible today.

The thesis found connections between integration theories and neomedievalism. The two older theories - neofunctionalism and inter-governmentalism depict the EU and its community completely differently compared to newer theories of institutionalism and multi-level governing. This is caused by a change in the world which is not dominated by two superpowers. The research of integration theories helps understand how Europe has changed over the decades and why it has approached the neomedieval social organization.

None of the European Union integration theories explicitly excluded the possibility of neomedievalism, but in general the newer approaches and authors who published their works after the end of the Cold War reached this social organization. This thesis therefore observes in a historical context that the European society has moved closer to neomedievalism with every decade. This is why the thesis does not exclude the possibility that the Westphalian national system might disappear and it might be replaced with something historically new that might become the new European reality. The conclusion that this can only happen within the framework of a larger voluntary and peaceful integration, that is aimed towards the increasing of economical prowess in Europe above all, was reached.

In the thesis the practical possibility of neomedievalism mainly in the economic aspects was observed. It was studied whether it already works in Europe in some ways, whether manifestations referring to it are successful today and globally competitive. Since Europe lacks national capitalism, like it exists in China, then private enterprises often globally left as losers due to their resources and that happens often on their home continent of Europe. This is why many companies have started to cooperate more closely, while looking for more contacts within local municipalities that would provide the best investment environment. The role of administrations in capitals has often changed because of that. The result is that there is more varied cooperation in Europe that somewhat reminds the neomedieval societal organization. This is why the conclusion that neomedievalism would give Europe a chance to be in the forefront of innovation and competition, while doing it peacefully and democratically, has been reached.

Undoubtedly are countries still interested in defending their own rights, but as neo functionalists claim, if economic integration brings advanced welfare, they can accept to sacrifice some of their independence in favor for Brussels which in turn creates an opportunity for neomedievalism because social organization as we know it will create an opportunity for new alternatives where the power of monopoly that has been controlled by countries could move forward. At the same time multi-level governance puts less emphasis on supranational organizations and on their officials than neofunctionalism does, it has more in common with neo medievalism as their objective is to have more agreements between different organizations. There are newer integration theories that have more in common with neo medievalism, like the theory of multilevel governance. Therefore, if rules and traditions continue to change, a neo medieval Europe can indeed emerge from multilevel governance. To date, the theory of multilevel governance has confirmed the most realistic development of the theory of integration of the European Union

The writing of the Master's thesis was mainly based on the sources used by integration researchers in the last half-century that mainly deal with economic integration and cooperation. Additionally, some modern sources describing the economic and political situation have been used in order to better explain the processes and events.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Karl Kivil**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
magistritöö „**Uuskeskaegsus Euroopa integratsioonis**“,
mille juhendaja on prof , Eero Medijainen.,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 07.05.2018